

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİNEMA – TELEVİZYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Televizyon Haberlerinde Ulusal Kimliğin Yeniden Üretimi :

Abdullah Öcalan Haberlerinde Söylem

Esra Ercan

İstanbul, Haziran 2001

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİNEMA – TELEVİZYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

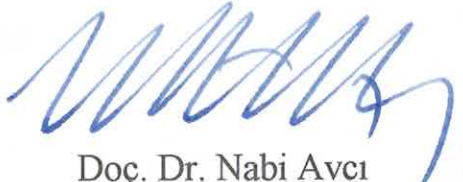
Televizyon Haberlerinde Ulusal Kimliğin Yeniden Üretimi :

Abdullah Öcalan Haberlerinde Söylem

Hazırlayan
Esra Ercan

Sinema Televizyon Yüksek Lisans Tezi
Haziran 2001

Onaylayan:

Doç. Dr. Nabi Avcı

TEŞEKKÜR

İlk olarak bu konuda bir tez yazmamda bana verdiği cesaret ve yardımları için danışmanım Doç. Dr. Nabi Avcı'ya,

Akademik kariyer yapma kararında belki de farkında olmadan üstlenmiş oldukları rol, bana karşı sergiledikleri güven ve destek için hocalarım Prof. Dr. Aydın Uğur'a ve Prof. Dr. Haluk Şahin'e,

Haberlerin video kayıtlarına ulaşmama yardımcı olan Bülent Yurdakul'a ve Ümit Aslanbay'a,

Vermiş olduğu manevi desteğin yanında, videosunu da benden esirgemeyen oda arkadaşım, dostum Esra Doğru Arsan'a,

Bu tezi neredeyse kendi tezleri gibi görüp, çalışmamın her aşamasında yanımda olan değerli dostlarım Olçum Öner Alkan'a ve Ulaş Bilgiç'e,

Teknik yardımları için Başak Doğa Temür ve Alper Özçakır'a,

Son olarak sevgili anne ve babam Hikmet-Çetin Ercan ve ablam Arzu Ercan'a, sevgileri ve üzerimdeki emekleri için sonsuz teşekkürler.

ÖZET

Bu tezin amacı, Türk televizyonlarının haber bültenlerinde Abdullah Öcalan'ı konu edinen haberlerde, ulusal kimliğin yeniden üretimine katkıda bulunan haber söylemini incelemektir. Bunun için öncelikle ulusal kimliğin ulus devletin paralelinde gelişen ve tıpkı ulus gibi inşa edilmiş olan bir aidiyet biçimi olduğu savı, modernist milliyetçilik kuramı çerçevesinde ortaya konmakta, ardından Türk ulusal kimliğinin gelişimi bu kuram çerçevesine oturtulmaktadır. Tezde esas olarak, televizyon kanallarının arşivlerinden alınmış haber kayıtları incelenirken, Türk ulusal kimliğinin hangi temel niteliklerinin haber söyleminde açığa çıktığı üzerinde durulmaktadır. Haber söylemi incelemesi yapıldıktan sonra, günümüzde ulusal kimliğin yeniden üretimi sürecinde televizyon haberlerinin önemli bir role sahip olduğu sonucuna varılmaktadır.

İİ. BÖLÜM

Televizyon Haberleri ve Haber Söylemi

1. Ulusal Kimlik, Milliyet ve Televizyon Haberleri

2. Televizyon Haberleri ve Söylem Analizi

2.1. Söylem Çarkı Haber

2.2. Yeni Medya Sistemleri Analizi Yöntemi

III. BÖLÜM

Televizyon Haberleri Üzerinden Öcalan Haberleri ve Ulusal Kimliğin Yeniden Üretimi

1. Haber Çarkı Üzerinden Öcalan Haberleri

İÇİNDEKİLER

Özet	I
İçindekiler	II
Tablolar Listesi	V

I. BÖLÜM

Giriş	1
-------	---

II. BÖLÜM

Modernist Milliyetçilik Kuramı ve Ulusal Kimlik	4
1. Modernist Milliyetçilik Kuramında Ulusal Kimliğin İnşası	4
2. Türk Ulusal Kimliğinin Temelleri	9

III. BÖLÜM

Televizyon Haberleri ve Haber Söylemi	18
1. Ulusal Kimlik, Medya ve Televizyon Haberleri	18
2. Televizyon Haberleri ve Söylem Analizi	20
2.1. Söylem Olarak Haber	20
2.2. Van Dijk'ın Söylem Analizi Yöntemi	22

IV. BÖLÜM

Televizyonda Abdullah Öcalan Haberleri ve Ulusal Kimliğin Yeniden Üretimi	28
1. Haber Söylemini Etkileyen Faktörler	28

1.1. Haber Söylemi ve İzleyici Kitle Faktörü.....	28
1.2. Haber Söylemini Etkileyen Ticari Faktörler.....	30
1.3. Haber Söylemini Etkileyen Hukuki Faktörler.....	32
1.4. Haber Söylemini Etkileyen Siyasi Faktörler.....	34
2. Televizyon Haber Metinlerinde Ulusal Kimliği Yeniden Üreten Söylem	37
2.1. Star TV Ana Haber Bülteninde “Öcalan Yakalandı” Haberi	37
2.1.1. 12 Kasım 1998 Tarihli Haber Metni	
2.1.2. Haber Söylemi İncelemesi	
2.2. Star TV Ana Haber Bülteninde “Makarnanızı Temiz Tutun” Kampanyası Haberi.....	40
2.2.1. 27 Kasım 1998 Tarihli Haber Metni	
2.2.2. Haber Söylemi İncelemesi	
2.3. Star TV Ana Haber Bülteninde “Neron Apo” Haberi.....	46
2.3.1. 17 Kasım 1998 Tarihli Haber Metni	
2.3.2. Haber Söylemi İncelemesi	
2.4. Star TV Ana Haber Bülteninde “Apo Juventusluymuş” Haberi.....	49
2.4.1. 3 Aralık 1998 Tarihli Haber Metni	
2.4.2. Haber Söylemi İncelemesi	
2.5. Show TV Ana Haber Bülteninde “Apo Türkiye’nin Maçını Villasında İzledi” Haberi.....	53
2.5.1. 3 Aralık 1998 Tarihli Haber Metni	
2.5.2. Haber Söylemi İncelemesi	
2.6. Kanal D Ana Haber Bülteninde “Eşkıya Destekçilerine İthaf Olunur” Haberi	55
2.6.1. 15 Kasım 1998 Tarihli Haber Metni	
2.6.2. Haber Söylemi İncelemesi	
2.7. Kanal D Ana Haber Bülteninde “İtalya’ya Sesinizi Duyurun” Kampanyası Haberi.....	59

2.7.1. 15 Kasım 1998 Tarihli Haber Metni	
2.7.2. Haber Söylemi İncelemesi	
2.8. Kanal D Ana Haber Bülteninde Reha Erus'la Canlı Telefon Bağlantısı.....	63
2.8.1. 16 Kasım 1998 Tarihli Haber Metni	
2.8.2. Haber Söylemi İncelemesi	
2.9. Kanal D Ana Haber Bülteninde "Bülent Ecevit'in Açıklaması".....	66
2.9.1. 2 Haziran 1998 Tarihli Haber Metni	
2.9.2. Haber Söylemi İncelemesi	

V. BÖLÜM

Sonuç.....	69
Kaynakça	72
Ek 1 Holdinglere Ait Medya Grupları.....	76
Ek 2 Kronoloji.....	78
Ek 3 Fatih Altaylı'nın 18 Kasım 1998 Tarihli Yazısı.....	80

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1	Türkiye’de Yıllara Göre Reklam Harcamaları.....	30
Tablo 2	Toplam Reklam Gelirlerinin Mecralara Göre Dağılımı.....	30
Tablo 3	İçişleri Bakanlığı’nın Yasakladığı Sözcükler.....	35

I. BÖLÜM

Giriş

Bu tez, Abdullah Öcalan'ın İtalya'da tutuklanması, bir operasyonla Türkiye'ye getirilmesi ve yargılanması sürecinde, Türk mediasındaki milliyetçi dışavurumların incelenmesi gerektiği düşüncesinden doğmuştur. Özellikle televizyon haber bültenlerinde açığa çıkan milliyetçi söylemin ulusal kimliğin yeniden üretimine katkıda bulunduğu fikri, tezin bel kemiğini oluşturmaktadır.

Televizyon haber bültenlerinde, Öcalan ile ilgili haberlerin sunumunda iki temel unsur dikkat çekicidir: Birincisi, yakalanan kişinin Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bekası ve bütünlüğü karşısındaki tehdit edici rolü haberlerin dokusunda resmi görüşün gölgesinde bir milliyetçi söylemin egemenliğini beraberinde getirmiştir. İkincisi, Öcalan meselesi etrafında televizyon haberleri üzerinden konuya dahil olan herkes, yani haberleri üretenler (muhabirler, editörler, spikerler...), haberleri izleyenler ve haberlere konu olanlar (Öcalan, devletin resmi görevlileri, şehit yakınları, sokakta İtalyan mallarını tahrip eden insanlar) bakış açılarını ulusal kimlik etrafında şekillendirmeye yönelmiştir. Her iki unsur da haber söyleminde belirgin bir milliyetçi tutumun ön plana çıkmasına neden olmuş, 'öteki'ne karşı 'biz' ayrımını keskinleştirmiş ve bu şekilde ulusal kimliğin yeniden üretimine katkıda bulunmuştur.

Televizyon haber bültenleri, izleyicinin kimlik oluşum sürecinde etkin bir rol oynamalarının yanı sıra, haberlerin üretim yakası ile izleyici yakası arasında ortak inanç ve değerlerin paylaşıldığı birer kültürel forum olma işlevini yerine getirirler. Bu nedenle üretildikleri toplumun ortak değerleri, haberlerde gerçekliğin yeniden sunulmuş biçimine yansır. Abdullah Öcalan meselesi özelinde düşünüldüğünde, haberci ve izleyici arasındaki en belirgin ortak noktanın ulusal kimlik olduğu görülmektedir. Ulusal kimlik haberlerde yeniden sunulurken aynı zamanda da bilinçli ya da bilinçsiz

olarak yeniden üretilmektedir. Bunun nedeni, ulusal kimliğin doğal ve kendiliğinden edinilmiş bir aidiyet biçimi olmamasıdır. Ulusal kimlik, ulusun inşasının paralelinde gelişmekte, ulus var oldukça sürekli ve yeniden üretilmeyi gerektirmektedir.

Bu tezin konusu yukarıdaki tespitlere dayanmaktadır. Bu tezde 'ulusal kimlik yeniden üretilebilecek bir aidiyet biçimidir' önermesinden yola çıkılarak, Abdullah Öcalan meselesi etrafında televizyon haberlerinde baskın olan söylemin, ulusal kimliğin yeniden üretimine nasıl katkıda bulunduğu incelenecektir.

Tez, toplam beş bölümden oluşmaktadır. Girişin ardından gelen *ikinci bölümde*, milliyetçilikle ilgili kuramsal bir çerçeve çizilmektedir. Burada amaç öncelikle, milliyetçiliğin millet kavramından önce oluştuğunu ve bunun bireylere ulusal kimlik edindirme yoluyla aşılandığını anlatmaktır. Bu bölümde ulusal kimlik ediniminin bir takım simge, sembol ve imgeler vasıtasıyla gerçekleştiği, ulusal kimliğin devamı için bu simge, sembol ve imgelerin zihinlerde sürekli ve yeniden üretilmeleri gerektiği, bu yeniden üretme işlevini başka bazı kurumlarla birlikte kitle iletişim araçlarının üstlenmiş olduğu görüşü, modernist milliyetçilik kuramı yardımıyla işlenmiştir. Kuramsal çerçevenin ardından, Türk milliyetçiliğinin temelleri ve Türk ulusal kimliğinin belli başlı özellikleri üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölüm, ulusal kimliğin yeniden üretiminde yaygın medyanın üstlendiği rolün öneminin altını çizdikten sonra, ulusal kimliğin yeniden üretimi ile ilgili kuramsal çerçeveyi pratiğe taşırken nasıl bir yol izleneceğini anlatmaktadır. Burada esas olarak, 'ulusal kimlik televizyon haberlerinde de yeniden üretilir' önermesini doğrulamak için başvurulan söylem analizi yöntemi üzerinde durulmaktadır. Söylem analizi yöntemi, Teun A. Van Dijk'in görüşleri çerçevesinde açıklanmaktadır.

Dördüncü bölümde öncelikle Türkiye'de Öcalan ve PKK ile ilgili haberlerde, haber söylemini etkilediği düşünülen çeşitli faktörler ele alınmaktadır. Bu bölümde, video kayıtlarındaki Öcalan haberleri deşifre edilerek elde edilen haber metinleri,

orijinaline dokunulmadan yazıya döküldükten sonra, her bir haber metni üzerinden tek tek söylem incelemesi yapılmaktadır. Böylelikle televizyon haberlerinde Türk ulusal kimliğinin nasıl yeniden üretildiği ortaya konmaktadır.

Beşinci bölümde, oluşturulan kuramsal çerçeveye, yapılan söylem incelemesi bir araya getirilerek tez sonuca bağlanmakta ve benzeri çalışmalar için öneriler getirilmektedir.

II. BÖLÜM

Modernist Milliyetçilik Kuramı ve Ulusal Kimlik

1. Modernist Milliyetçilik Kuramında Ulusal Kimliğin İnşası

Milliyetçiliği modernist perspektifle incelemek, 'ulus' kavramını modern bir fikir olarak algılamak anlamına gelir. Modernist milliyetçilik kuramına göre ulus, tarihi bir veri veya doğal bir grup değildir, tarihin belli bir döneminde ortaya çıkmış hatta çıkarılmıştır. Dolayısıyla, ulus asla değişmeyen ya da değişmeyecek olan bir toplumsal yapı olarak görülemez, görülmemelidir. Ulus, kendiliğinden ve doğal bir süreç içinde oluşmadığına göre, aynı şekilde ulusal kimlik de, ulus devletin müdahalesiyle oluşan ve sonradan edinilen bir aidiyet biçimi olarak ortaya çıkmaktadır.

Ulus devletlerin tarih sahnesine çıkışının 19. Yüzyıla rastladığını söylemek mümkündür. Modernist milliyetçilik kuramcıları, ulus devletleri modern birer oluşum olarak görmekte ve ulusların ortaya çıkışlarını ekonomik, politik ve sosyolojik nedenlere bağlamaktadırlar. Bu kuramcılarında Ernest Gellner, Benedict Anderson ve E.J. Hobsbawm'ın ulus devletin oluşumu üzerine yaptıkları tespitlerde, ulusun ayrılmaz bir parçası olan ulusal kimliğin inşasına dair önemli açıklamalar getirdikleri görülmektedir.

Modernist milliyetçilik kuramcılarında biri, belki de en önemlisi Ernest Gellner'dir. Gerek Benedict Anderson gerekse Eric Hobsbawm kitaplarında Gellner'e referans vermektedirler. Ernest Gellner'in *Milletler ve Milliyetçilik (Nations and Nationalism)* adlı kitabında hakim olan genel görüş, modern uluslar ve ulus devletlerin, sanayi toplumunun birer ürünü oldukları yönündedir¹. Gellner'e göre ulus,

¹ Ernest Gellner, *Nations and Nationalism*, (Oxford: Blackwell, 1983). Ayrıca alıntıların Türkçesi için bkz, Philip Schlesinger, *Medya Devlet ve Ulus*, (İstanbul: Ayrıntı, 1994), çev. Mehmet Küçük

vatandaşlığa dayalı yeni bir toplumsal oluşumdur, milliyetçilik kavramı ise “politik birim ile milli birimin uyumluluğunu öngören bir ilke”dir². Ulusun üyelerinin, yani vatandaşların ulusal aidiyetlerini sağlamak için kullanılan en önemli araç ise standartlaştırılmış eğitim sistemidir.

Gellner, ulus devletin oluşumunu sanayileşmenin sosyolojik bir gereklilik olarak sonucu şeklinde açıklamaktadır. Bunun nedeni tarım toplumlarında kültürel açıdan benzeşen bir nüfusa ihtiyaç yokken sanayi toplumunda böyle bir ihtiyacın doğmuş olmasıdır. Tarım toplumlarının üretim biçimleri farklı toplumsal sınıfların birbirleriyle iletişime geçmesini gerektirmezken, sanayi toplumlarında sınıfsal geçişler artmıştır. Gellner’e göre sanayileşme, nüfusun “kültürel olarak homojen gruplar halinde örgütlenmesini”³ gerektirmektedir ve bunu sağlayacak olan da standartlaştırılmış eğitim sistemidir. Gellner bu konudaki görüşlerini “Modern bir cemaatin (ulusun) etkin bir üyesi olmak için, eksiksiz vatandaşlık için gereken en alt koşul okur yazarlıktır... Böylesi eksiksiz vatandaşları ancak ulusal çapta bir eğitim sistemi sağlayabilir.”⁴ diyerek özetlemektedir.

Gellner’in teorisinin en kritik noktası, sanayileşmenin getirdiği karmaşıklaşmış toplumsal örgütlenmeyi ayakta tutacak olan standartlaşmış ve kitlesel eğitim sistemini kimin yürüteceğidir. Gellner sorunun yanıtını ‘modern merkezi devlet’ olarak vermektedir. Modern merkezi devletin yürüteceği kitlesel bir eğitim sisteminde sağlanması gereken ilk koşul ortak bir lisandır. Bu ortak lisanın kaynağı ise ‘yüksek kültürler’dir. Gellner’e göre belli bir toplum için yüksek kültür, “asgari müşterek atmosferdir... içinde herkesin nefes alıp verebileceği, konuşabileceği ve üretebileceği bir kültürdür”⁵. Yüksek kültür homojendir ve homojenleştiricidir; farklı yerel alt

² a.g.e., s. 1. Alıntıların Türkçesi için bkz, Philip Schlesinger, *Medya Devlet ve Ulus*, (İstanbul: Ayrıntı, 1994), çev. Mehmet Küçük

³ a.g.e., s. 35

⁴ a.g.e., s. 37-38

⁵ a.g.e., s.57.

kültürlerin törpülenmesini gerektirir. Yüksek kültürü destekleyen eğitim sistemi ve bu sistemin aracı olan lisan ulusu oluşturan temel öğelerdir.

Benedict Anderson'un teorisinde de ulus ve ulusçuluk tarihi bir gereklilik olarak algılanmakta ve ulusun 'hayal edilmişliği'ne vurgu yapılmaktadır. Teori bu açıdan temelde Gellner'in kuramıyla örtüşmektedir. Anderson, *Hayali Cemaatler* adlı kitabında ulus devletin hayal edilmişliğiyle ilgili olarak şunları söylemektedir:

Antropolojik bir ruhla ulus hakkında şu tanımı öneriyorum: Ulus hayal edilmiş bir siyasal cemaattir – kendisine aynı zamanda hem egemenlik hem de sınırlılık içkin olacak şekilde hayal edilmiş bir cemaattir. Hayal edilmiştir, çünkü en küçük ulusun üyeleri bile diğer üyeleri tanımayacak, onlarla tanışmayacak, çoğu hakkında hiç bir şey işitmeyecektir ama yine de her birinin zihninde toplumlarının hayali yaşamaya devam eder... Ulus sınırlı olarak hayal edilir, çünkü belki de bir milyar insanı kapsayan en büyüğünün bile, ötesinde başka uluslara mensup insanların yaşadığı, esnek de olsa sonlu sınırlar vardır... Ulus egemen olarak hayal edilir, çünkü kavram Aydınlanma ve Devrim'in ilahi olarak buyurulmuş, hiyerarşik hanedanlık mülklerinin meşruiyetini tahrip etmekte olduğu bir çağda doğmuştu... Son olarak ulus, bir cemaat olarak hayal edilir, çünkü her ulusta fiilen geçerli olan eşitsizlik ve sömürü ilişkileri ne olursa olsun, ulus daima derin ve yatay bir yoldaşlık olarak tasarlanır.⁶

Anderson'un görüşlerini Gellner'den ayıran temel fark, ulusun inşası sürecinde 'standartlaşmış eğitim sistemi'nin değil, 'kapitalist yayıncılık'ın (print-capitalism) etkinliğinin ön plana çıkarılmasıdır. Anderson'a göre ulusal bilincin oluşumunda, kapitalist yayıncılığın katkıda bulunduğu reformasyon hareketleri sonucunda kitlesel bir okura hitabeden popüler yazının gelişimi ve halk dillerinin idari merkezileşmenin birer aracı haline gelmeye başlaması önemli bir rol oynamıştır. Bu etkenlerin dışında Anderson, "yeni ulusal toplulukların hayal edilebilirliğine asıl olumlu etkide bulunanın, yeni bir üretim ilişkileri sistemi (kapitalizm), bir iletişim teknolojisi

⁶ Benedict Anderson, *Hayali Cemaatler*, (İstanbul: Metis, 1995) s. 20.

(matbaa) ve insanlığın mahkum olduğu dilsel çeşitlilik arasındaki rastlantısal ama altüst edici etkileşim”⁷ olduğunu söylemektedir.

Görüldüğü gibi Anderson’ın ‘kapitalist yayıncılığı’ da, Gellner’in ‘standartlaştırılmış eğitim sistemi’ de temelde ulusal bir dil ve ulusça paylaşılan ortak bilgi etrafında vatandaşları birleştirme işlevi görmeleri açısından benzeşmektedir.

Modernist milliyetçilik kuramcılarında bir diğeri Eric Hobsbawm ise milliyetçilik terimini, “Gellner’in tanımladığı gibi, esasen politik birim ile milli birimin uyumluluğunu öngören bir ilke” olarak tanımladığını söylemektedir⁸. Hobsbawm *1780’den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik* adlı kitabında milliyetçilik karşısındaki konumunu ana hatlarıyla şu şekilde özetlemektedir:⁹

- (1) Gellner’in dediği gibi, milliyetçilik esasen politik birim ile milli birimin uyumluluğunu öngören bir ilkedir.
- (2) Millet ne asli, ne de değişmez bir toplumsal birimdir. Milletler, devletleri ve milliyetçilikleri yaratmaz, doğru olan bunun tam tersidir.
- (3) Milletler ve çağrıştırdığı olgular politik, teknik, idari, ekonomik ve diğer koşullarla ihtiyaçlar çerçevesinde analiz edilmelidir.
- (4) Milletler, özünde tepeden oluşturulmuş, ama ayrıca aşağıdan bir bakışla analiz edilmedikçe anlaşılabilen ikili olgulardır.
- (5) “Milli bilinç” bir ülkenin sosyal grupları ve yöreleri içinde eşitsiz biçimde gelişmektedir.

Hobsbawm, milletler ve milliyetçiliğin bir toplumsal mühendislik sonucunda meydana geldiğini söylemektedir. Bu aşamada ‘icat edilmiş gelenekler’ önemli bir rol oynamaktadır. Hobsbawm, ‘icat edilmiş gelenek’ kavramını “törenselleşmiş ya da sembolik bir nitelik taşıyan ve açıkça ya da örtülü bir şekilde kabul edilmiş kuralları olan bir dizi alışkanlık ve uygulama” olarak açıklamaktadır¹⁰. Hobsbawm’ın sözünü ettiği bu

⁷ a.g.e. s. 56-57.

⁸ Eric J. Hobsbawm, *1780’den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik*, (İstanbul: Ayrıntı, 1995) s. 23-24.

⁹ a.g.e. s. 23-26.

¹⁰ Eric J. Hobsbawm, *The Invention of Tradition*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1983) s. 1, Umut Özkırmlı, *Milliyetçilik Kuramları*, (İstanbul: Sarmal, 1999) içinde, s. 136.

uygulamalar geçmişle bugün arasında bir süreklilik hissi yaratmakta ve tekrarlandıkça belli değerlerin benimsenmesini sağlamaktadırlar. Modern toplumlarda 'icat edilmiş gelenekler'e sıklıkla rastlamak mümkündür; çünkü bunlar düzeni sağlamanın öncelikli olduğu toplumsal değişim dönemlerinde toplumsal bütünlüğü güvence altına alırlar.

Kısacası Hobsbawm'a göre milliyetçilik, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında, yani modernizme geçiş aşamasında 'icat edilmiş bir gelenek'tir. Milliyetçiliği benimsetmenin en önemli yolu 'millet' yaratmaktan geçer. Millet ancak belli bir teknolojik ve ekonomik dönemde ortaya çıkabileceğine göre, tıpkı Anderson'un düşüncesinde olduğu gibi Hobsbawm'ın düşüncesinde de matbaa millet yaratma aşamasında başat bir role sahiptir. Nitekim, millet yaratmak için gerekli olan milli diller ve yaygınlaştırılmış kitlesel eğitim ancak matbaa ve artan okuma-yazma oranı ile mümkün olabilmektedir.

Gellner, Anderson ve Hobsbawm'ın milliyetçiliğe yaklaşımlarında göze çarpan en önemli ortak nokta, milliyetçiliğin tarihin belli bir döneminde ve o dönemin teknolojik ve ekonomik koşulları doğrultusunda ortaya çıktığıdır. Her üç kuramcı da, matbaa ve kitlesel eğitime milliyetçiliğin ortaya çıkışı aşamasında özellikle vurgu yapmaktadır.

Modernist milliyetçilik kuramından çıkarılabilecek en önemli sonuç, icat edilmiş bir gelenek olduğu söylenen milliyetçiliğin, sonradan inşa edilmişliği nedeniyle sürekli içselleştirilmeyi, başka bir deyişle sistematik bir yeniden üretimi gerektirdiğidir. Bu sistematik yeniden üretim çerçevesinde edinilen ulusal kimlik, bir sosyal aidiyet biçimi olarak, bireyin kendini ulusuyla özdeşleştirmesi süreci ile oluşur.

Ulusal kimlik, bir toplumsal aidiyet duygusudur ve farklılık olgusu ile birlikte var olmaktadır. Benedict Anderson'ın düşüncesinde ulusal kimlik kavramı, 'dışarıda

bırakılan, yabancı olarak kabul edilen unsurlar' vasıtasıyla tanımlanmaktadır¹¹. Öte yandan Eric Hobsbawm ise ulusal kimliğin iki farklı anlamından söz eder. Birincisi, ortak siyasal katılıma dayalı bir kolektif egemenlik çerçevesinde tanımlanan vatandaşlık kimliği olarak ulusal kimlik; ikincisi ise dil, tarih ve daha geniş bir ortaklığa dayandırılarak 'etnisiteyle' tanımlanan ulusal kimlik¹². Gellner'in düşüncesinde ise, kaynağı yüksek kültürler olan ortak ulusal lisan ve standartlaştırılmış eğitim sistemi ile edinilen ulusal kimlik, farklı alt kimliklerin törpülenmesini gerektirdiği için homojenleştiricidir¹³.

Sonuç olarak ulusal kimlik, ulus içindeki farklılıkları yadsımaya ve olası diğer aidiyet biçimlerini kapsamaya meyillidir ve ulusal kimliğin yeniden üretim süreci de bunu sağlar. Bu yeniden üretim, içinde bulunulan dönemin koşulları etrafında şekillenir. Bu koşullardan biri de teknolojidir. Bu doğrultuda teknolojik koşullardan söz ederken, aslında iletişim teknolojilerine gönderme yapmak yanlış olmayacaktır. Milliyetçiliğin ortaya çıktığı dönemde matbaa sayesinde kitlesellenen kitaplar ve gazeteler ulusal kimlik ediniminde nasıl önemli bir rol oynadıysa, bugünün iletişim ortamında elektronik teknolojinin kullanımıyla birlikte kitlesellenen radyo ve televizyon bu rolü sürdürmektedir. Dolayısıyla günümüzde milliyetçiliğin sistematik yeniden üretimini, diğer bir deyişle 'ulusal kimlik edindirme' görevini başka pek çok kurumla birlikte önemli ölçüde yaygın medya üstlenmiş durumdadır.

2. Türk Ulusal Kimliğinin Temelleri

Buraya kadar, modernist milliyetçilik kuramından yola çıkılarak, ulusal kimliğin ulus devletin paralelinde gelişen, tıpkı ulus devlet gibi inşa edilen modern bir kavram

¹¹ Anderson, s. 204.

¹² Hobsbawm, *Milletler ve Milliyetçilik*, s. 35-36.

¹³ Gellner, s.57.

olduğu fikri üzerinde durulmuştur. Buradan sonra ise esas olarak, Türk ulusal kimliğinin temellerinin neler olduğu ve ulus devletin inşası sürecinde ve sonrasında nasıl şekillendiği üzerinde durulacaktır.

Türkiye'nin ulus devletleşme süreci de, bunun aracı olan 'ulusal kimlik' de, modernleşme projesinin bir parçası, hatta temel unsurdur. Türk ulusçuluğu, 19. Yüzyılda Jön Türkler ve İttihat Terakki ile başlamıştır. Bu tarihten önce 'Osmanlılık' veya 'Müslümanlık' kimliğinin varlığından bahsedilebilir ancak 'Türk' kimliğinden bahsedilemez. Bunun nedeni Osmanlı İmparatorluğu'nda ulus kimliğinin İslam kimliği içinde eritilmiş olmasıdır.

İlk ortaya çıkış koşullarına bakıldığında Türkçülüğü, dağılmakta olan Osmanlı İmparatorluğu'nu kurtarmaya yönelik bir çaba olarak değerlendirmek mümkündür. Türkçülüğü siyasi bir program olarak ilk ortaya koyan düşünür Yusuf Akçura'dır. Yusuf Akçura, "Üç Tarz-ı Siyaset" başlıklı makalesinde Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülüğü üç farklı siyaset biçimi olarak ele almakta ve bunların arasında dağılmaya karşı en etkili siyaset biçimi olarak Türkçülüğü ortaya koymaktadır. Akçura'nın Türkçülük düşüncesi, Türklüğü İslam'dan ve Osmanlılık'tan ayırıp ırka dayandırmakta ve tüm dünyadaki Türkler'in siyasi birliğini öngörmektedir. Öte yandan Akçura, bu siyasal birliğe yalnızca 'ulusal duyguları pekiştirerek' ulaşılamayacağını söylemekte, bu harekete sağlam bir sosyo-ekonomik temel kazandırmak gerektiğini vurgulamaktadır.¹⁴ Akçura çözümü milli iktisat ve milli burjuvazinin oluşumunda görmektedir.

Akçura'nın Türkçülük düşüncesinde ekonomik unsurların rolü ön plandayken, Türk Milliyetçiliğinin bir diğer önemli düşünürü Ziya Gökalp, Türkçülüğü esasen milli kültürün belirlediğini söylemektedir.

¹⁴ François Geogron, *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri: Yusuf Akçura 1876-1935*, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996), s. 78.

Ziya Gökalp'in düşüncesindeki en temel sosyolojik olgu kültürdür; kültürün başlıca işlevi toplumu bir arada tutmaktır. Dinamik ve daima gelişmekte olan milli kültür, toplumun bütünlüğünü ve devamını sağlar. Gökalp, "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak"¹⁵ başlıklı makalesinde kültür ve uygarlık arasında derin bir ayırım olduğunu söylemektedir. Buna göre, nesnel bilimsel doğrular ve bu doğrularca gelişen teknoloji uygarlığın temelini oluşturmakta, kültür alanını ise dinsel, ahlaksal, sanatsal değerler, bireysel inançlar ve idealler meydana getirmektedir. Gökalp'e göre Türklerin, ulusun ideal vatanı Turandır, Türkçe konuşulan ülkelerin toplamı Turanı oluşturur. Ümmetin vatanı ise müslüman ülkelerin toplamından oluşan İslam vatanıdır. Gökalp *Türkçülüğün Esasları*'nda "Türk milletindeniz, İslam Ümmetindeniz, Garp medeniyetindeniz"¹⁶ düşüncesini savunmaktadır. Gökalp'in düşüncesinin en önemli noktalarından biri, Türk toplumunun Batı karşısındaki ezilmişliğini giderecek çare olarak pozitivizmi ve bilimi görmesidir. Gökalp'e göre kaynağı Batı'da olan bilim, toplumun ortak ideali olmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti, tam anlamıyla bir ulus-devlet niteliğine kavuşturulurken halkta ulusal bir bilinç yaratmak için önemli çabalar harcanmıştır. Bu çabaların genel niteliklerini büyük ölçüde belirleyen, Yusuf Akçura'nın ve Ziya Gökalp'in Türkçülük düşünceleridir. Bu çabalar, tam da modernist milliyetçiliğin iddialarına uygun olarak, sınırları önceden belirlenmiş ulusal kimlik bilincinin yukarıdan aşağıya (kurucu kadrodan halka) doğru empoze edilmesi şeklinde uygulanmıştır. Fuat Keyman, Kemalizm'in modernleşmeyi "yalnızca teknolojiye ulaşma sorunu olarak değil, araçsal düşünceyi mümkün kılacak şekilde kültürel pratiğe uygulanması gereken bir şey" olarak algıladığını söylemektedir¹⁷. Keyman'ın bu tespiti, Ziya Gökalp'in

¹⁵Selahattin Hilav, "Düşünce Tarihi 1908-1980", s. 367, Der. Sina Akşin, *Türkiye Tarihi-4: Çağdaş Türkiye*, (İstanbul: Cem Yayınevi, 1997), s. 357-390.

¹⁶a.g.e., s. 371.

¹⁷Fuat Keyman, "Global Modernity, Identity and Democracy: The Case of Turkey", s.72., Der: Günay Göksu Özdoğan – Gül Togay, *Redifining the Nation State and Citizen*, (İstanbul: Eren, 2000) s. 69-108.

pozitivizme ve kültüre atfettiği önemle bir arada düşünüldüğünde, Kemalist modernleşmenin Gökalp'ten ne denli etkilendiğini de ortaya koymaktadır. Keyman'a göre Kemalist elit, "halkı aydınlatmak ve ilerletmek" için tepeden inme reformları uygulamaya koymuştur.

Cumhuriyet tarihinde, ulusal kimlik bilincinin inşasında yararlanan başlıca dört kurum, Türk Ocağı, Halkevleri, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumudur. Bu dört kurum, ulusal bilincin kurucu kadrodan halka doğru empoze edildiğinin birer kanıtıdır. Bu kurumların her birinin, ulusal kimliğin inşasında önceden belirlenmiş işlevleri vardır. Bunlar arasında, Cumhuriyetten önce, 1911'de kurulan Türk Ocağı örgütüne Yusuf Akçura 1912'de katılmış, 1931'de ise Mustafa Kemal tarafından kurulan Türk Tarih kurumunun başına geçirilmiştir¹⁸. Öte yandan halkevlerinin de, temelde Ziya Gökalp'in düşüncesinden doğmuş olan bir kurum olduğunu söylemek mümkündür¹⁹.

Türk Ocaklarının bu süreçteki işlevi, islami bir kolektif kimlikten, ulusal bir kolektif kimliğe geçişi sağlamak, Türk ulusal kimliğini olgunlaştırmaktır²⁰. 1931'de kapatılan Türk Ocakları'nın yerine geçen Halkevleri, ulusal bütünleşme sürecinde geleneksel kültürün yerine modern-batılı kültürün benimsenmesini sağlamak üzere kurulmuşlardır. Türk Tarih kurumu, 'Türk ırkının bütün medeniyetlerin kurucusu' olduğu tezi ile, Türkleri aşağılık duygusundan kurtarmaya, Türklerin medeniyet kurma konusundaki özgüvenlerini sağlamlaştırmaya çalışmıştır²¹. Türk Dil Kurumu, ulusal bir kimliğin kurucu unsuru olarak dil birliğinin sağlanması işlevini yerine getirmiştir.

¹⁸ Georgeon, s. 63-73.

¹⁹ Halil İnalçık, s. 30.

²⁰ Türk Ocakları ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Füsün Üstel, *Türk Ocakları 1912-1931*, (İstanbul: İletişim, 1997).

²¹ Türk Tarih Kurumu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Büşra Ersanlı Behar, *İktidar ve Tarih: Türkiye'de Resmi Tarih Tezinin Oluşumu (1929-1937)*, (İstanbul: Afa, 1992).

3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat kanununun işlevi de bu kurumlardan ayrı düşünülemez. Kurucu kadronun, ulusal kimliğin inşasında standartlaştırılmış eğitim sisteminin sahip olduğu önemli rolün bilincinde olduğunu açıkça ortaya koyan bu kanunla, eğitim birliği benimsenmiştir. Eğitim ve öğretime laik ve ulusal bir karakter veren Tevhid-i Tedrisat Kanunu, temelde ulusal kültür birliğine ulaşmak için kullanılan bir araç niteliğindedir. Öte yandan, 3 kasım 1928 tarihinde, Arap Alfabetinin resmen kaldırılarak yerine Latin Alfabetinin kabul edilmesi; bunu takiben açılan millet mektepleri ile öğretim seferberliğine girişilmesi, standartlaştırılmış eğitim sisteminin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır.

Cumhuriyetin bu atılımlarının ayrı ayrı üstelendiği işlevlerin dışında, genel ve ortak işlevleri Türk ulusal kimliğini yaratmaktır. Bununla birlikte, Türk ulusal kimliğinin oluşma aşamasında şekillenen ve ulusal kimliğin yeniden üretimi sırasında yararlanılan unsurlardan biri de yaratılan simgeler sistemidir. Ulusal kimliğin sürekliliğini sağlayan simgeler sistemi içinde bir takım kült nesnelere, mitlere ve sembollere yer almaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında yaratılan bu simgeler sistemi içinde, Cumhuriyetin 10. Yıl marşı, modernleşme ve milliyetçilik söylemlerinin iç içe geçmesi açısından önemlidir. Öte yandan, Kurtuluş savaşı miti, bu savaşta şehit olanların yüceltilmesi, Misak-ı milli sınırlarını sembolize eden Türkiye haritası ve yaratılan Atatürk kültü de ulusal kimliğin ayrılmaz parçalarıdır. Taner Timur'a göre, Atatürk kültü, "iki yüz yıldır Batı hegemonyası karşısında ezilmiş, kendine güvenini kaybetmiş, kompleksli bir aydın kitlenin bir ulusal kahraman özlemine cevap vermiştir"²². Bu simgeler sistemi içinde önemli yer tutan nesnelere biri de bayraktır. Bayrak, tıpkı harita gibi, biz bilinci yaratan, 'biz' ve 'öteki'ni ayırmaya ama aynı zamanda hayalimizdeki 'biz'i birleştirmeye yarayan bir simgedir.

²² Taner Timur, *Türk Devrimi ve Sonrası*, (Ankara: İmge, 1993), s.290.

Bu simgeler sistemi vasıtasıyla ayrıldığımız 'öteki'nin kim olduğu sorusu da Türk ulusal kimliğinin önemli bir başka niteliğini ortaya koyacaktır. Türk ulusal kimliği açısından 'öteki', Cumhuriyetin ilk yıllarında olduğu gibi bugün de 'bizi' yıkmaya ve bölmeye çalışan 'iç ve dış mihraklar'dır. Osmanlı'nın dağılma dönemini de kapsayacak şekilde, Türk ulusal kimliğini besleyen en önemli etkenlerin başında 'bölünme' korkusu gelmektedir.

Türk ulusal kimliğinin önemli özelliklerinin kökenlerini tespit etmeye çalışırken, yoğun olarak Osmanlı'nın dağılma dönemine eğilen Taner Akçam, *Türk Ulusal Kimliği ve Ermeni Sorunu* adlı kitabında, Türk ulusal kimliğinin bugün de devam ettiğini rahatlıkla söyleyebileceğimiz belli başlı bazı özelliklerinin geçmişe bakarak değerlendirmesini yapmaktadır. Akçam, Türk ulusal kimliğinin önemli bir özelliği olarak gördüğü "yok olma korkusu"nu 19. Yüzyıl Avrupa diplomasisine bağlamaktadır²³. Akçam'a göre 19. Yüzyıl Avrupa diplomasisini uğraştıran sorun, Osmanlı İmparatorluğu'nun emperyalist güçler arasında nasıl paylaşılacağı sorunudur ve bu nedenle Osmanlı yönetici ekibinde bir çaresizlik ve çöküşü bekleme psikozu gelişmiştir. Bu durum, Türk ulusçuluğunu dağılmayı engellemek ve çökmeyi durdurmak için yoğun çaba harcamaya itmiştir. Bununla bağlantılı olarak, dış ve iç düşmana karşı manevi birlik ve bütünlük duygusu Akçam'a göre Türk ulusal kimliğinin oluşumunu önemli ölçüde belirlemektedir.²⁴ Akçam, "Devlet sınırları içindeki insanları birlik, uyumluluk içinde bir arada tutacak ortak manevi değerlerin ve ortak ruh halinin yaratılması, Osmanlı-Türk aydınınının temel görevi haline gelmiştir. Aranacak şey birlik, beraberlik, ortak manevi değerler olduğu için, bunu dağıtacak her öge tehlikeliydi" demektedir.²⁵ Akçam'ın önemli bir diğer tespiti de

²³ Taner Akçam, *Türk Ulusal Kimliği ve Ermeni Sorunu*, (İstanbul: İletişim, 1995), s. 55.

²⁴ a.g.e., s. 90.

²⁵ a.g.e., s. 90.

“Türk ulusal kimliğinin şanlı bir geçmiş ile gururuyla oynanma cenderesi içerisinde olduğudur”²⁶. Akçam’ın bu tespiti, Osmanlı’nın dağılma döneminde askeri yenilgi alınmamasına rağmen dış güçlerin baskısı ile imparatorluğun içinden ayaklanan gruplar karşısında yenik sayılmasına dayanmaktadır. Kazanılan savaşlardan sonra dış güçlere sürekli politik taviz vermek zorunda kalmak, Osmanlı yöneticilerinde ‘gururuyla oynanma’ duygusu yaratmıştır. Akçam bu durumu “Aşağılanan ve onurlarıyla oynanan ulusların bu denli saldırgan oluşlarının önemli bir nedeni de kendi geçmişlerinin büyüklüğü altında ezilmeleridir. Osmanlılar açısından da durum böyledir”²⁷ diye özetler. Öte yandan Akçam, Türk ulusal kimliğinin, insan hakları ve demokrasi konusundaki dış telkin, tavsiye ve teklifleri de ‘onuruyla oynanma’ meselesi olarak gördüğünü belirtmektedir²⁸. Akçam, Batı’nın kullandığı ‘insan hakları’, ‘demokrasi’, ‘reform’ gibi sloganların Osmanlı-Türk tarihinde, iç işlerine karışmak amacıyla kullanıldığı görüşünün hakim olduğunu söylemektedir. Akçam’a göre bu nedenle bu sloganlar, emperyalizm ve sömürgecilikle aynı şey olarak algılanmakta ve bu kavramlara mesafeli yaklaşılmaktadır.

Gerçekten de burada anlatılanların, Osmanlı geçmişine ve geleneksel topluma karşı modern bir ulus yaratılması sürecinde oluşan Türk ulusal kimliğini belirlemiş olduğunu ve etkilerinin bugün dahi sürdüğünü söylemek mümkündür. Bunun en belirgin kanıtlarından biri, Türk ulusal kimliğinde süreklilik arz eden ‘yok olma korkusu’dur. Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu günden bugüne sürekli bir beka ve bölünme kaygısı yaşamış, bu kaygı ulusal kimliğin şekillenmesinde başat rolü oynamıştır.

Beka kaygısının Türk milli kimliği üzerinde çok önemli bir rolü olduğunu öne

²⁶ a.g.e., s. 68.

²⁷ a.g.e., s. 70.

²⁸ a.g.e., s. 86.

süren ve bu kaygıyı Osmanlı geçmişine dayandıran bir başka araştırmacı da Tanıl Bora'dır. Bora, *Milliyetçiliğin Kara Baharı* adlı kitabında bu konuda şunları söylemektedir:

TC, modern milli devlet olarak inşa edilen bir yapı olup ve/hem de Osmanlı devletinin modern milli devlet yapısına inkılap etmesiyle kurulmuş olmasından gelen ikili bir karaktere sahiptir. (...)Bu ikili karakter, Türk milli kimliği üzerinde başlı başına etki sahibidir. Devletin bekası önceliği, bir temel kaygı olarak, Osmanlı elitinden Cumhuriyetin kurucu elitine devretmiştir.²⁹

Osmanlı'dan kalma bölünme ve parçalanma korkusunun, Abdullah Öcalan ve PKK hareketi etrafında bir hayli belirginleştiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Beka kaygısı ve PKK hareketi arasındaki bu doğrudan ilişki, resmi söylemde ve medyada milliyetçi vurguları arttırmıştır.

Türk ulusal kimliği açısından 'öteki'ni tanımlarken üzerinde durulması gereken 'iç ve dış mihraklar' tanımlamalarına, PKK üzerinden bakılacak olduğunda, 'iç mihraklar' kavramına, başta PKK olmak üzere, bütün bölücü örgütleri dahil etmek mümkündür. 'Dış mihraklar' ise Türkiye'nin sınır komşusu olan ülkelerle birlikte, 'iç mihraklara' destek veren Batı ve Doğu ülkelerini kapsamaktadır. Ancak burada çelişkili bir durum ortaya çıkmaktadır, zira Türk ulusal kimliğinin oluşumu sırasında sürekli vurgulanan fikirlerden biri, Türkiye'nin ve Türklerin Batı'nın bir parçası olmak için batılılaşması gerektiğidir. Demek ki Türk ulusal kimliği açısından Batı, kimi zaman örnek alınması gereken, kimi zaman da düşman olan 'öteki'dir. Türk ulusal kimliği açısından 'öteki' olarak nitelendirilebilecek unsurlara karşı medyada sergilenen tavır da temelde beka ve bölünme kaygısını yansıtmaktadır.

Sonuç olarak bugün Türkiye'de, ulusal kimliğin yeniden üretimi sürecinde yukarıda sözünü ettiğimiz Türk Ocakları, Halk Evleri vs. gibi kurumlardan söz

²⁹Tanıl Bora, *Milliyetçiliğin Kara Baharı*, (İstanbul: Birikim, 1995), s. 245.

edilemez. Bu kurumlar işlevlerini, Türk ulusal kimliğinin temellendirilmesi aşamasında yerine getirmişlerdir. Ancak, ulusal kimlik pek çok farklı kurumla birlikte yeniden üreilmeye devam etmektedir. Bu kurumların başında hiç kuşkusuz genelde medya, özelde de kullanımı en yaygın kitle iletişim aracı olan televizyon gelmektedir. Modernist milliyetçilik kuramcılarının değindiği gibi, sonradan icat edildiği için çeşitli yollarla sürekli içselleştirilmeyi ve sürekli yeniden üreilmeyi gerektiren ulusal kimlik vurgusu, Türk televizyonlarında, ulusal bütünlüğe karşı tehdit algıları ivme kazandığı dönemlerde yoğunlaşmaktadır. Bu dönemlerden biri de Abdullah Öcalan'ın yakalanması ve yargılanması arasındaki süreçtir.

III. BÖLÜM

Televizyon Haberleri ve Haber Söylemi

1. Ulusal Kimlik, Medya ve Televizyon Haberleri

Modernist milliyetçilik kuramcılarında Gellner, Anderson ve Hobsbawm'ın düşüncelerinde ortak olan 'ulusalcılığın siyasal bir program olduğu ve sürekli yeniden üretilmesi gerektiği' savı bizi, medya ve milliyetçilik ilişkisi çerçevesinde, yeni bir soruya götürmektedir: 'Ulus devlet kurulduktan sonra ulusalcılığa ne olur?'. Bu soruyu Michael Billig *Banal Nationalism* (Sıradan Milliyetçilik) adlı kitabında sormakta ve sorunun yanıtını vermektedir³⁰.

Umut Özkırmı, *Milliyetçilik Kuramları* adlı kitabında, Billig'in geliştirdiği 'banal milliyetçilik' kavramını şöyle özetler: "Billig'e göre milliyetçilik, egemenlik sağlanınca silinip gitmez. Yaşanılan tanıdık ortam tarafından emilir, rutinleşir. Milli semboller gündelik hayatın alışkanlıklarına siner, düşüncelere, tepkilere yerleşir. Böylelikle içinde yaşanılan ortam, 'milli ortam'a dönüşür. Milli kimlik her gün sayısız minik alışkanlıkla yeniden üretilir. Bu süreç öylesine doğal bir şekilde yaşanır ki, dikkat bile çekmez. Milli semboller 'göze çarpmadan' kendilerini gösterir, millet 'farkına varılmadan' fark edilir"³¹. Billig, varolan milletlerin her gün yeniden üretilmelerini sağlayan bu duruma 'banal milliyetçilik' adını vermekte ve banal milliyetçilik ile medya arasındaki ilişkiyi şu şekilde anlatmaktadır:

Bilgi bombardımanına tutulduğumuz bu dünyada neyi unutursak unutamız milli kimliğimizi unutmayız. (...) Gelecekteki tehlikelere karşı hazırlığımız, gerektiğinde başvurulabilecek bir saldırgan enerji deposundan oluşmaz: Bir okuma ve seyretme, anlama ve sorgulamadan kabul etme biçiminden kaynaklanır. Bu, bizi sürekli

³⁰ Michael Billig, *Banal Nationalism*, (Londra: Sage Publications, 1995), Umut Özkırmı, *Milliyetçilik Kuramları* içinde s. 230-235

³¹ Umut Özkırmı, *Milliyetçilik Kuramları*, (İstanbul: Sarmal, 1999), s. 231

evimizde, vatanın sınırları içinde rahatlatmaya çalışan bir yaşam biçimidir. Hiç durmadan yenilenen ve içerdiği patlama potansiyeli zararsız gözükken bu yaşam biçiminin adı milli kimliktir.³²

Banal milliyetçiliğin en görünür olduğu yer hiç kuşkusuz yaygın medyadır. Yaygın medyanın ulusal kimliğin yeniden üretimi sırasında üstlendiği en önemli rol, ulusal kimliğe dair pek çok simge ve sembolü fark ettirmeden kullanmasıdır. Billig'in banal milliyetçilik tanımından yola çıkarak, Türkiye'de günlük gazetelerde banal milliyetçilik üzerine yaptıkları çalışmada, Yumul – Özkırmımlı'nın yazılı basına ilişkin bulguları bu açıdan ilgi çekicidir³³.

Yumul ve Özkırmımlı'nın araştırmasına göre, Türkiye'de günlük gazetelerin pek çoğu logolarında Türk bayrağına ve milliyetçi olarak nitelendirilebilecek sloganlara yer vermektedirler³⁴. Bununla birlikte, gazetelerin 'yurt' haberleri ile 'dış' haberleri birbirinden soyutlamaları da 'biz' ve 'öteki' ayrımını pekiştirmesi açısından milliyetçi bir göstergedir. Haber ve köşe yazılarında sıklıkla kullanılan "Türk kızının dramı", "Türk'e casus suçlaması", "Türk füzelerine savsaklama" gibi başlıklar da Yumul ve Özkırmımlı'ya göre gazetelerde Türk vurgusunun sürekli ön planda tutulduğunu göstermektedir.

Türkiye'de gazetelerin yanı sıra televizyon da, ulusal kimlik tasavvurunu benimsetmede kendine has söylem ve sanatsal anlatıların yanında, semboller ve ikonlar yaratmada da en etkili zemin olmuştur. Özellikle TRT Televizyonu, ulusal kimliğin resmi olarak empoze edildiği bir kamusal mekandır. Bayrak, İstiklal Marşı, Atatürk kültü vb. TRT ekranlarında sık sık rastlanan unsurlardır. 1990'lı yıllarla birlikte yayına başlayan ticari kanallarda ise ulusal kimliğin yeniden üretiminde resmi

³² Billig, a.g.e. s. 127, Özkırmımlı, *Milliyetçilik Kuramları* içinde, s. 235

³³ Arus Yumul - Umut Özkırmımlı, "Milliyetçiliğin Fark Edilmeyen Yüzü", *Varlık*, 1076:6-11

³⁴ Yumul ve Özkırmımlı'nın örnek olarak verdiği milliyetçi sloganlardan bazıları şöyledir: "Türkiye Türklerindir", "Ülkesini sevenlerin gazetesi", "Bu vatan hepimizin"

söylemin yerini popüler söylem almıştır. Ticari kanallar günlük yayınlarına İstiklal Marşı ile başlamasalar da, bu tür sembolleri programlarda bol bol kullanmaktadırlar.

Milliyetçiliğin medya ile olan ilişkisine dair Billig'in tespitine benzer bir tespiti de Gellner yapmaktadır:

Medya, kendisine yedirilmekte olan bir düşüncüyü aktarmaz. Medyanın neyle beslendiği pek önemli değil: Aktarılan belirli mesajlara özellikle neyin konulduğuna bakmaksızın ulusçuluk düşüncesinin nüvesini otomatik olarak doğuran bizzat medyadır; bir merkezden bir çok kişiye yönelik soyut, merkezileşmiş iletişimin yaygınlığı ve önemidir. En önemli ve devamlı mesaj bizzat iletişim kanalı tarafından, böylesi medyaların modern hayatta edindikleri rol tarafından yaratılır. Asıl mesaj, önemli olanın aktarımların dili ve üslubu olduğudur... gerçekte ne söylendiğinin pek az önemi vardır.³⁵

Gellner'in burada, mesajlar aktarılırken kullanılan dile ve üsluba atfettiği önem, Billig'in banal milliyetçiliğini akla getirmektedir. Billig'in 'millet farkına varılmadan fark edilir' saptaması ile Gellner'in burada söyledikleri birbirini tamamlamaktadır.

Gellner'in 'asıl mesajın aktarımların dili ve üslubu olduğu' tespiti, televizyon özelinde düşünüldüğünde, haber bültenlerini akla getirmektedir. Haber bültenleri bütün televizyon programları arasında, mesajlarının etnosantrik yönü en kuvvetli olan ve en fazla ulusal niteliğe sahip program türleridir. Televizyon haberleri açısından düşünüldüğünde, Gellner'in sözünü ettiği dil ve üslup, karşımıza haber söylemi olarak çıkmaktadır.

2. Televizyon Haberleri ve Söylem Analizi

2.1 Söylem Olarak Haber

Televizyon haberi, gerçekliğin habercinin belirlediği kadarının, ekranlara yansıtılması olarak nitelendirilebilir. Haberci, dünyada olup biten olaylar arasından bir

³⁵ Gellner, *Nations and Nationalism*, s. 127, Philip Schlesinger, *Medya Devlet ve Ulus* içinde s.272.

seçim yaparak, seçtiği olayların her birini anlatıya dönüştürür. Olay, habercinin elinde artık bir dramadır. Tıpkı diğer anlatı biçimlerinde olduğu gibi, televizyon haberlerinin anlatı yapıları da bir sorun etrafında şekillenir. Anlatılar çoğunlukla değişim, düzen bozukluğu veya huzursuzluk içerirler ve genellikle aynı yapıya sahiptirler: sorunun ortaya konması - sorunun işlenmesi - sorunun çözümü. Anlatının en önemli unsurları baş karakter/karakterler, anlatıcı, izleyici ve anlatı söylemidir.

John Hartley, *Understanding News (Haberi Anlamak)* adlı kitabında “haber yayınlanır yayınlanmaz drama başlar: hikâye ne kadar büyükse bunu ilerletmek için o kadar çok drama eklenmesi gerekir” demektedir³⁶. Bu durumda haberci (ya da anlatıcı) açısından Abdullah Öcalan olayını büyük bir hikâye olarak görmek mümkündür. Öcalan olayı etrafında habercinin kurgulayacağı anlatı, kaçınılmaz olarak ulusal kimliğin anlatı biçimiyle örtüşecektir.

Monroe E. Price, ulusal kimlik tahayyüllerinin kendilerine has sanatsal formları olduğunu, tıpkı diğer drama türlerinde olduğu gibi bir anlatı yapılarının bulunduğunu söylemektedir³⁷. Price, bu anlatı içinde, verili bir tarihselliğin, yaralanmışlığın, ezilmişliğin kullanılmasından söz eder. Price’ın sözünü ettiği bütün bu dramatik unsurlar, Öcalan meselesi etrafında haber bültenlerine kolaylıkla yerleştirilebilmiştir.

Anlatıda baş karakter olarak Abdullah Öcalan’ın kullanıldığı haberlerde, ulusal kimliğe gönderme yapan unsurları bulup çıkarmak için öncelikle haber söylemini analiz etmek gerekmektedir. Zira televizyon habercileri, olayları kolay anlaşılır görsel-işitsel malzemelere dönüştürmek için, bu olayları belirli bir söylem çerçevesinde düzenlemek zorundadırlar.

John Hartley *Understanding News (Haberi Anlamak)* adlı kitabında haber

³⁶ John Hartley, *Understanding News*, (Londra: Routledge, 1995), s. 76.

³⁷ Monroe E. Price, *Television, The Public Sphere and National Identity*, (Oxford: Clarendon Press, 1995), s. 49.

kavramını tartışırken “haber bize aynı zamanda bir endüstri olan sosyal bir kurumun önceden varolan bir söylemi olarak gelir(...) biz haberlerden öğrendiğimiz kodlar vasıtasıyla kendi dışımızdaki geniş dünyayı anında yorumlayabilir hale geliriz.” demektedir³⁸. Hartley haberi bir tür söylem olarak değerlendirirken, *lisan* ve *söylem* arasında bir ayırım yapmak gerekliliğini vurgular.

Hartley’e göre “*lisan*, kurallarca yönetilen yaratıcılık koşullarında fiili olarak konuşma üretebilmemizi sağlayan genel ve yapısal bir sistemdir. Başka bir deyişle sistem bize ne söyleyeceğimizi dikte etmez, kendi kendimizle ve diğerleriyle anlaşabilmek için kullandığımız *lisanı* üretmemiz için bize yol gösterir(...) *Söylem* ise *lisanın* farklı şekillerdeki kullanım biçimleri olarak anlaşılmalıdır”.³⁹ Bu durumda Hartley’e göre bir söylemi anlayabilmek için, söylemin üretildiği ve tüketildiği sosyal, siyasal ve tarihsel koşullara bakmak gerekir. Söylem söz konusu olduğunda *lisan* sistemi ve sosyal koşullar bir arada bulunur.

Bu durumda televizyon haberleri, kendilerinden daha geniş bir televizyon söylemince yapılandırılan ayrı bir söylem olarak düşünülmelidir. Haber, kullanımda olan *lisanın*, sosyal olarak yapılanan belirli bir ifadesidir. Bir söylem biçimi olarak haber, toplumda varolan diğer kurumlardan ve kültürel söylemlerden ayrı düşünülemez. Haber söyleminde belirleyici olan devlet, hukuk, siyaset gibi kurumlarla birlikte, gazeteciler, izleyiciler ve medya sahiplerini de saymak mümkündür. Habere eleştirel yaklaşabilmek ve haberin işlevlerini anlayabilmek için ön koşul, haber söylemini, söylemin üretildiği koşulları göz ardı etmeden analiz edebilmektir.

2.2 Van Dijk’ın Söylem Analizi Yöntemi

³⁸ Hartley, a.g.e., s. 5

³⁹ Hartley, a.g.e., s. 6

Söylem analizi dil bilimi, edebiyat incelemeleri, antropoloji, semiyoloji, sosyoloji, psikoloji gibi sosyal bilimlerin pek çok farklı disiplininden yararlanarak meydana gelmiş bir disiplinler arası yöntemdir. Yöntemin amacı, metin ve konuşmaların yapılarını ve işlevlerini sosyal, politik ve kültürel bağlamlarda incelemektir. Kitle iletişim çalışmalarına uygulandığında bu yöntem, haber medyumlarının ve mesajlarının rolünü anlayabilmek için, söylem stratejilerine ve yapılarına ve bunların kurumlarla ve izleyicilerle olan ilişkisine bakmayı öngörür. Söylem analizini haberleri çözümlemede kullanılacak bir yöntem olarak teorik bir çerçevede geliştiren en önemli isim Teun A. Van Dijk'tir. Van Dijk'a göre, haberlerin söylem analizi yöntemiyle incelenmesiyle, haberlerde açıkça ya da üstü kapalı biçimde işlenen bazı ideolojik unsurların psikolojik ve sosyolojik sonuçlarını anlamak mümkündür⁴⁰. Van Dijk, söylem analizi yöntemindeki en önemli kavramları erk(power), erişim(access), etki (influence), anlama(understanding), model, bilgi, tutum ve ideoloji olarak belirlemiştir.⁴¹

a. Erk

Van Dijk'a göre, söylem analizinde erki kurumsal ya da sosyal anlamda düşünmek gerekir. Sosyal erkten kasıt, daha güçlü bir grup ya da kurumun daha güçsüz diğer bir grup ya da kurumun üyelerinin eylem ve zihinleri üzerindeki üstünlüğüdür⁴². Bu anlamda medya erki sembolik ve ikna edicidir çünkü medya okur ya da izleyicilerinin eylemlerini doğrudan kontrol edemese de, zihinlerini önemli ölçüde kontrol eder. Medyanın zihinler üzerindeki bu kontrolü, izleyicilerin böyle bir kontrolün farkında olmadığı durumda özellikle etkilidir.

b. Erişim

⁴⁰ Teun A. van Dijk, *News As Discourse*, (New Jersey: Lawrence Erlbaum, 1988), s. 2.

⁴¹ Teun A. van Dijk, "Power and the News Media", s. 14-20, Der. David L. Paletz, *Political Communication in Action*, (Cresskill: Hampton Press, 1996), s. 9-36.

⁴² a.g.e., s.10.

Medya erkinden söz ederken üzerinde durulması gereken diğerk bir kavram erişimdir. Erk, genel anlamda değerli bir takım sosyal kaynaklara olan erişime dayanır. Bu, kamusal söyleme ya da kitle iletişim araçlarına erişim için de geçerlidir. Van Dijk'a göre, günümüz enformasyon toplumlarında sosyal erk, kitle iletişim araçlarının kontrolünü elde tutmakla doğrudan ilgilidir⁴³. Sıradan insanlar haber medyasını kullansalar bile, haberin içeriğini belirleyemedikleri gibi, bu haberlerin önemli aktörleri de olamazlar. Öte yandan elit grup ya da kurumlar erişim olanağına sahiptirler. Örneğin gazeteciler bu elit grup içinde yer aldığını söyleyebileceğimiz politikacıların, yöneticilerin, akademisyenlerin ya da çeşitli meslek gruplarından profesyonellerin görüşlerine haberlerde yer verirler. Bu anlamda, elit grubun üyeleri medya erişimini bizzat kontrol edebilirler. Fakat bu kişilerin medya erişimindeki kontrolleri, ancak söylemlerinin bir etkisi varsa anlam kazanır.

c. Etki

Van Dijk, etki kavramını açıklarken, "izleyicilerin zihinlerine erişebilmek doğrudan bir kontrolü ifade etmediği gibi, bu durum güçlü olanın düşünceleri değiştirebildiği anlamına da gelmez. Zihinleri kontrol edebilmek ya da düşünceleri değiştirebilmek için mesajların bir etkisi olduğunu kabul etmek gerekir" demektedir.⁴⁴

d. Anlama

Haberleri izleyenler ya da okuyanlar, her şeyden önce haberlerde geçen kelimeleri, cümleleri ve diğerk yapısal unsurları anlamaya ihtiyaç duyarlar. Bu yalnızca izleyicilerin belli bir lisanı bilmeleri gerektiği anlamına gelmez. İzleyiciler haberi bir gazetede ya da televizyonda sunulurken, haberde kullanılan manşet, başlık, alıntı, ön bilgi gibi öğelerin ne ifade ettiğini de anlamalıdır. Van Dijk'a göre izleyiciler, dilbilgisi ve metinsel bilginin yanında, verilen haber hakkında bir önbilgiye de sahip

⁴³ a.g.e., s. 11.

⁴⁴ a.g.e., s. 13.

olmalıdırlar⁴⁵. Örneğin Abdullah Öcalan'ın yakalanmasıyla ilgili bir haberi izlerken, izleyici haberi anlayabilmek için PKK hareketinin geçmişi, Kürt sorunu, devletin bu soruna ve PKK'ya yaklaşımının ne olduğu gibi konularda bilgi sahibi olmalıdır.

e. Model

Haberi anlamada önem taşıyan unsurlardan bir diğeri modeldir. Van Dijk modeli, 'bir deneyimin zihindeki temsili' olarak açıklamaktadır⁴⁶. Her model, okuyucunun öznel yargı, yorum ve deneyimleri doğrultusunda şekillenir. Yani okuyucunun ait olduğu sosyal grubun bilgisi ve tutumu, haberi okurken ya da izlerken geliştirdiği modelde belirleyicidir. Modeli anlamak, haberin ikna edici ve etkileyici işlevlerini anlamayı kolaylaştırır. Üstelik modeller haberlerin yapı ve içerikleri doğrultusunda manipüle edilebilirler. Söylem analizinde kullanılan 'tercih edilen anlam' ya da 'tercih edilen anlama' gibi kavramlar modeller yardımıyla açıklanabilir. Örneğin gazeteciler haberi hazırlarken, kendilerine ait bir modele sahiptirler ve izleyicilerin geliştireceği modelin kendi modellerine mümkün olduğunca çok benzemesine çalışırlar. Hangi haberin daha önce verileceği ya da verilen haberin hangi unsurlarının ön plana çıkarılacağında belirleyici olan gazetecilerin zihinlerindeki modellerdir.

f. Bilgi

Haberi anlama ya da zihinsel model geliştirmenin genel bir sosyal bilgiden türediğini kabul edersek, bu bilginin dolaylı da olsa anlamayı kontrol ettiğini söylemek mümkündür. Eğer haber medyası ya da medya erişimini elinde tutan elit veya siyasi gruplar herhangi bir olayla ilgili olarak detaylı bilgi vermezlerse, izleyicilerin bilgisi de sınırlı düzeyde kalır. Örneğin Van Dijk'a göre, haberlerde istatistiksel verilere, görgü tanıklarına, konunun otoritesi olan kaynaklara, fotoğraflara yer verilmesi, söz konusu olayın doğruluğunu kanıtlamak ve haberin güvenilirliğini

⁴⁵ a.g.e., s. 13.

⁴⁶ a.g.e., s. 14.

arttırmak için kullanılan unsurlardır⁴⁷. Bu unsurlar izleyicinin o konudaki bilgisini artırır ve eğer izleyicinin daha az bilgiye sahip olması isteniyorsa, daha az kullanılırlar ya da hiç kullanılmazlar.

g. Tutum ve İdeoloji

Söylem analizinde 'tutum' kavramı, sosyal olarak paylaşılan yargılar anlamında kullanılmaktadır. Bilginin kontrolü anlamayı etkilerken, tutumun kontrolü değerlendirmeyi etkilemektedir. Özellikle azınlıklar, farklı etnik grup ve ırklar, sınıf, toplumsal cinsiyet gibi konular üzerine yapılan haberlerde belirginleşen tutum ve ideoloji, haberlerin üretimini ve bunların izleyicilerce anlaşılmasını kontrol eder. Van Dijk, "tutumun kontrolü, kitle iletişim araçlarında kullanılan söylemin kontrolünü de beraberinde getirir. Bu durumda 'onlar' ve 'biz' ayrımı haber söyleminde oldukça belirgindir. Örneğin bir savaş durumu söz konusu ise 'onlar' düşmanı, kötüyü yansıtırken, 'biz'e kötünün kurbanı olan, yenilmiş, ezilmiş rolü yüklenir." demektedir⁴⁸.

Sonuç olarak Van Dijk, söylem analizini tanımlarken geliştirdiği bu kavramlarla, haberin içinde var olduğu toplumsal ilişkilerden bağımsız, ayrı bir güç olmadığını anlatmaktadır. Kısacası haber söylemini çözümlerken, haberi hazırlayanların yaşadıkları toplum içinde karşı karşıya kaldıkları sınırlamaların, baskıların, yapıların ve normların haber üzerindeki etkisini gözden kaçırmamak gerekmektedir. Televizyon haberlerini üreten ticari ya da devlete bağlı kuruluşlar belli toplumsal ilişkiler içinde varlıklarını sürdürdüklerine göre bu toplumsal ilişkilerden doğan söylemler televizyon haberlerinde gerçekliğin yeniden sunuluş biçiminde belirleyici bir rol oynamaktadırlar. Bu nedenle dördüncü bölümde öncelikle haber

⁴⁷ a.g.e., s. 15.

⁴⁸ a.g.e., s.15

söylemini etkileyen faktörler üzerinde durulacak, ardından Öcalan haberlerinde ulusal kimliğin yeniden üretimini sağlayan haber söylemi incelenecektir.

IV. BÖLÜM

Televizyonda Abdullah Öcalan Haberleri ve Ulusal Kimliğin Yeniden Üretimi

1. Haber Söylemini Etkileyen Faktörler

Abdullah Öcalan haberlerinde, toplumsal faktörlerin haber söylemi üzerindeki belirleyici rolü, neyin habere dahil edileceğine karar verilirken başlamaktadır. Haberlerin nasıl sunulacağı, haber metinlerinde hangi sözcüklerin kullanılacağı, hikâyenin hangi görüntülerle güçlendirileceği bu faktörlerin etkisiyle belirlenmektedir. Bu haberleri hazırlayanlar her ne kadar gazeteciler olsa da, söylemi tek başlarına belirlememektedirler. Öcalan haberlerinde, neredeyse bütün TV kanallarında ortak olan söylemin ardında, izleyici kitle faktörünün yanı sıra, ticari, hukuki ve siyasi olmak üzere ayrı ayrı inceleyeceğimiz etkenler yatmaktadır.

1.1. İzleyici Kitle Faktörü

Abdullah Öcalan karakteri, her şeyden önce 'ülkenin bütünlüğü'nü tehlikeye sokan terör hareketinin sembolü olduğu, dolayısıyla 'ulusal bir tehdit' oluşturduğu için haber değeri taşımaktadır. Haberin anlatı yapısını şekillendiren 'Öcalan'ın düzen bozuculuğu' unsuru, kamusal barışı zedeleyen, içinde maddi ve manevi şiddeti barındıran 'terör' görüntüleri ile pekiştirilmekte; izleyicilere, terörden zarar görmüş, yakınları şehit olmuş insanların hikâyeleri anımsatılmaktadır. Abdullah Öcalan'ın yakalanmasıyla ilgili pek çok haberde, haberin konusu 'Öcalan'ın yakalanması' olmasına rağmen, bu olayı anlatan tek bir cümle bile yer almamaktadır. Bu noktada John Hartley'in "haber yayınlanır yayınlanmaz drama başlar: hikâyeye ne kadar büyükse bunu iletirmek için o kadar çok drama eklenmesi gerekir" cümlesini

hatırlamak yerinde olacaktır. Televizyon habercileri açısından bu denli büyük bir hikâyeye eklenecek drama bulmak son derece kolaydır. Televizyon habercisi, Abdullah Öcalan'ın yakalandığını izleyiciye haber verirken, genel izleyicinin hangi beklentiler içinde olduğunu, bu haberin izleyici için neden bu kadar önemli olduğunu tahmin etmekte güçlük çekmeyecektir. Bu nedenle, izleyiciye Abdullah Öcalan ile özdeşleşen PKK terörünün yol açtığı acıları vurgulu bir şekilde anımsatmak etkili bir yol olarak tercih edilmektedir.

Televizyon habercileri, haberleri üretirken ve haber söylemini şekillendirirken hitap ettikleri izleyici kitlesini göz önünde bulundurmamak zorunda oldukları halde, bu kitlenin dokusu hakkında kapsamlı bir bilgiye sahip değillerdir. Gazeteci-izleyici ilişkisi hakkında araştırmalar yapmış olan Herbert Gans'a göre, haberciler zihinlerinde bir izleyici imajı yaratırlar ve bu imaj izleyicinin özellikleri hakkında varsayımlar içerir⁴⁹. Gans'a göre gazeteciler, izleyici çekmek için öyküyle 'özdeşleşmeyi' sağlama yoluna giderler. İzleyici, kendini haber öyküsündeki karakterlerden biriyle özdeşleştirdiği zaman, haber gazeteciler açısından başarıya ulaşmış demektir. Bu özdeşleşme izleyicinin kendini haber kahramanı kadar güçlü / başarılı / cesur / kurban / zayıf... hissetmesiyle gerçekleşir. Bu durumda habercilerin zihinlerinde yarattıkları izleyici imajı doğrultusunda oluşturdukları söylem, Öcalan haberlerinde izleyiciyi şehit aileleriyle özdeşleşmeye itmektir. İzleyiciye şehit ailelerinininkine benzer bir nefret, öfke ve ezilmişlik duygusu verilmeye çalışılmaktadır.

Özdeşleşmeyi sağlamanın dışında, Öcalan haberlerinde ön plana çıkan bir diğer unsur da izleyiciye ulusal kimliğinin sürekli hatırlatılmasıdır. Bu nedenle 'Türk' ve 'Türkiye' kelimeleri mümkün olduğunca çok kullanılmakta, bunu pekiştirmek için ise 'vatan'ı simgeleyen 'bayrak', 'asker', 'vatan için şehit düşen asker', 'oğullarını /

⁴⁹ Herbert Gans, *Deciding What is News*, (New York: Vintage Books, 1980), s. 241-242

eşlerini / babalarını vatan için şehit veren aile' görüntüleri ekrana getirilmektedir. Bu şekilde izleyiciye terörün, dolayısıyla Öcalan'ın yaşattığı acının 'kollektif bir acı', Öcalan'ın yakalanmasının da 'kollektif bir mutluluk' olduğu söylenmektedir. Söz konusu acıyı ya da mutluluğu kollektif yapan, habercilerin, izleyicilerin ve habere konu olan şehit ailelerinin ortak kimliğidir. Bu ortak kimlik 'ulusal kimlik'tir.

1.2. Haber Söylemini Etkileyen Ticari Faktörler

Türkiye'de 1990'lı yıllarla birlikte ortaya çıkan ticari yayıncılık anlayışı, televizyon haberciliğinde önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir. O kadar ki, haberlerin üretim yakasında bulunanlar artık neredeyse mesleki ilkelerden çok ticari ilkeler doğrultusunda düşünür ve üretir hale gelmişlerdir. Ticari yayıncılık ortamında haberciler üzerinde iki türlü baskıdan söz etmek mümkündür: izlenme oranları ve patron baskısı.

Türkiye'de AGB Anadolu tarafından ölçülen izlenme oranları, televizyon kanallarının reklam verenlere pazarlayacakları zamanın miktarını belirlemede kullanılacak tek geçerli veri durumundadır. Televizyon kanalları, son yedi yılın ortalamasına göre toplam yaklaşık 1,250 milyar Amerikan Doları olan reklam pastasından kendilerine düşen %31'lik payı bu verilere göre paylaşmaktadırlar.⁵⁰ (bkz tablo 1 - 2)

Tablo 1

Türkiye'de Yıllara Göre Reklam Harcamaları

Yıl	Milyon \$
1994	626
1995	1,250
1996	1,240
1997	1,250

Tablo 2

Toplam Reklam Gelirlerinin Mecralara Göre Dağılımı

Mecra	Pay %
Reklam Şirketleri	25
Televizyon	31-33
Yazılı Basın	30-31
Outdoor	5-7

⁵⁰ Kaynak: Nuri Çolakoğlu'nun hazırlamış olduğu yayımlanmamış "Media & Television in Turkey" raporu.

1998	1,230	Radyo	4-6
1999	1,231	Sinema	1
2000	1, 411	Internet	1

Bu durumda Türkiye’de ulusal yayın yapan 16 adet ticari kanal⁵¹, yaklaşık 390 milyon dolardan mümkün olduğunca yüksek bir pay almak için rekabet halindedirler. Bu nedenle haber bültenlerini üretenler de, en fazla izleyiciyi çekecek, dolayısıyla en fazla kâr getirecek konuları seçme eğilimindedirler. İzlenme oranı kaygısı, habercileri ticari düşünmeye zorlamaktadır. Ticari kaygılar karşısında iki farklı tutum benimsenebilir: masrafları kısmak veya daha çok izleyici çekerek reklam gelirlerini arttırmak. Abdullah Öcalan haberleri özelinde bakıldığında, televizyoncuların masrafları kısmak yoluna gitmedikleri görülmektedir. Örneğin hemen her televizyon kanalı, Öcalan İmralı’da yargılanırken, Mudanya sahilinde pahalı ekipmanlar kullanarak günlerce naklen yayın yapmıştır. Dolayısıyla Öcalan haberlerinde söylemin bu denli popülistleşmesinin nedenlerinden birinin, daha fazla izleyici çekme zorunluluğu olduğu açıktır. Öcalan haberleri göz önünde bulundurulduğunda, daha fazla izleyici çekmek için en çok başvurulan yöntemin haberlere duygusallık ve öfke katmak olduğu göze çarpmaktadır.

Televizyon habercileri üzerindeki diğer bir ticari baskı patron baskısıdır. Türkiye’de yayın yapmakta olan ulusal kanalların hemen hepsi büyük holdinglerin bünyesinde yer almaktadırlar. Holdinglerin bir parçası durumunda olan televizyon kanalları böyle bir yapı içerisinde birer endüstri kolu olarak işler hale gelmişlerdir. Hangi yayın kuruluşunun hangi medya grubuna sahip olduğunu gösteren tablo Ek 1’de verilmiştir (bkz. sayfa 76).

⁵¹ Çolakoğlu’nun raporundaki 2000 yılı verilerine göre Türkiye’de ulusal yayın yapan 16 adet ticari ve 5 adet devlet kanalı, bölgesel yayın yapan 15 adet ticari kanal ve yerel yayın yapan 220 adet ticari kanal bulunmaktadır.

Basın sektörüne egemen olan holdingler, sahibi oldukları televizyonları, radyoları, gazeteleri, kamuoyunu bilgilendirme dışında, sahip oldukları yatırımları, iştirakleri, ürünleri tanıtmaya aracı olarak da kullanmaktadırlar. Üstelik bu durum yalnızca reklam kuşaklarıyla ya da programlarla sınırlı kalmamakta, haber bültenleri de birer tanıtım aracı haline getirilmektedirler. Böylelikle söz konusu haber ne olursa olsun, televizyon habercileri için patronlarının çıkarlarını korumak önemli işlevlerden biri sayılmaktadır. Örneğin Star haber bülteninde yayınlanmış olan “Makarnanızı Temiz Tutun Kampanyası” haberi pek çok açıdan bu duruma iyi bir örnektir (bkz. sayfa 40).

Bu haberde, “Makarnanızı Temiz Tutun Kampanyası” ile ilgili haberden çok, Star TV’nin sahibi olan Uzan grubunun bir diğer şirketi olan ve GSM şebekesi olarak hizmet veren Telsim’in reklamı, aynı zamanda da Telsim’in rakibi diğer GSM şebekesi Turkcell’i karalama kampanyası göze çarpmaktadır. Haberin ana konusu olan kampanya filmi tek başına ulusal kimliğin yeniden üretimi ile ilgili pek çok noktaya vurgu yapmaktadır. Öte yandan, haberin bütününde ‘vatanseverliğin’, ‘İtalya’ya duyulan kollektif öfkenin’, ‘PKK terörünün yaşattığı kollektif acının’, kısacası ulusal kimliği pekiştiren pek çok unsurun, ticari amaçlarla suistimal edildiği gözden kaçmamaktadır.

1.3. Haber Söylemini Etkileyen Hukuki Faktörler

Başlangıcından bugüne PKK hareketi, devlet tarafından ülke bütünlüğünü tehdit eden en önemli unsur olarak algılanmış ve PKK hareketinin medyadaki sunumu, bu algı doğrultusunda şekillenmiştir. Basın, devletin hassasiyetinin bu denli yüksek olduğu PKK terörü ve Kürt sorunu hakkında haber yaparken pek çok hukuki kısıtlamayla karşılaşmıştır. Basın özgürlüğüne getirilen kısıtlamaların çerçevesi Türk Ceza Kanunu’nun 311. ve 312. maddeleri, Terörle Mücadele Kanunu’nun 6. maddesi

ile 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Teşkilatı Hakkında Kanun'un 4. Maddesi ile çizilmiş durumdadır.⁵²

TCK'nın 311. ve 312. maddelerinde, "her türlü kitle haberleşme araçlarında kanunun cürüm saydığı bir fiili övme veya iyi gördüğünü söyleme, halkı kanuna itaatsizliğe tahrik etme veya halkı sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik etme fiillerinin" cezalandırılacağı belirtilmektedir.

Terörle Mücadele Kanunu'nun 6. Maddesi ile getirilen kısıtlamalar ise şöyledir:

- a) isim belirterek veya belirtmeyerek, ancak kime yönelik olduğu anlaşılacak şekilde terör örgütleri tarafından kişilere karşı suç işleneceğini,
- b) terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hüviyetlerini yayınlamak veya,
- c) bu yolla kişileri hedef göstermek,
- d) terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarını basmak veya yayınlamak,
- e) muhbirlerin hüviyetlerini yayınlamak suç sayılmıştır.

Öte yandan, ticari kanalların 1990 yılında fiili olarak yayına başlamalarının ardından, yasal düzenleme arayışlarının bir sonucu olarak 1994 yılında yürürlüğe giren 3984 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Teşkilatı Hakkında Kanun'un 4. Maddesi de televizyon yayınlarının içeriklerine kısıtlama getirmektedir. Kanunun 4. Maddesindeki ilgili bentler a, b, c ve g bentleridir. 4. Maddenin (a) bendinde "Türkiye Cumhuriyetinin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne", (b) bendinde "Toplumun milli ve manevi değerlerine, (c) bendinde Anayasanın Genel Esaslar kısmında yer alan ilkelere, demokratik kurallara ve kişi haklarına, (g) bendinde "Toplumun şiddet, terör ve etnik ayrımcılığa sevk eden ve toplumda nefret duyguları oluşturacak yayınlara imkân verilmemesi ilkesine" aykırı yayın yapılamayacağı belirtilmektedir.

⁵² Kaynak: Nevzat Toroslulu, "Medya ve Hukuk: Basın Özgürlüğü ve Sınırları", der. Korkmaz Alemdar, *Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar*, (İstanbul: Afa - Tüses, 1999), s. 56-84

3984 Sayılı kanunun yukarıdaki maddesinin özellikle (a) ve (g) bentleri, Abdullah Öcalan ile ilgili haberlerde, televizyon habercilerinin önündeki en önemli kısıtlamalardan biridir. Zira, kanunu uygulamakla yükümlü Radyo Televizyon Üst Kurulu üyeleri, yayınları denetlerken öznel yargılarına dayanarak kapatma kararı alabilmektedirler.

Bütün bu hukuki kısıtlamalar göz önünde bulundurulduğunda, Öcalan'la ilgili haberlerdeki tek taraflı bakış açısını eleştirmek bir anlamda zorlaşmaktadır. Bu durumda terörün yarattığı acıları yalnızca şehit aileleri ve şehit cenazeleri üzerinden göstermek, normal şartlarda bir habercinin yapması gerektiği gibi, her iki tarafta birden yaşananları göstermemek yalnızca etnosantrik bir tutum olarak açıklanamamaktadır.

1.4. Haber Söylemini Etkileyen Siyasi Faktörler

Devletin medya üzerindeki kontrol mekanizması hiç şüphesiz hukuktur. Ancak, haberciler hukuki kısıtlamaların yanında zaman zaman bir takım siyasi kısıtlamalarla da karşılaşabilmektedirler. Bu nedenle haberciler, haber söylemini belirlerken aslında göreceli bir özerkliğe sahiptirler. Özellikle Abdullah Öcalan ve PKK gibi hassas bir konu söz konusu olduğunda, haber üretimi üzerindeki siyasi baskı artmaktadır. Milliyet gazetesinde yayınlanan 20 Mayıs 1999 tarihli haber bu baskıya ilişkin çarpıcı bir örnektir. Bu habere göre İçişleri Bakanlığı, basın kuruluşlarına bir liste göndererek, PKK, Kürt hareketi ve Öcalan ile ilgili haberlerde hangi sözcük ve tanımlamaların kullanımının uygun, hangilerinin sakıncalı olduğunu dikte etmiştir.⁵³(bkz. Tablo 3)

⁵³Erbil Tuşalp'in konuyla ilgili ayrıntılı haberi için bkz.: "Sansürlü Sözcükler", <http://www.milliyet.com.tr/1999/05/20/haber/hab00.html> .

İçişleri Bakanlığı'nın listesine genel olarak bakıldığında, Kürt hareketlerine, PKK'nın faaliyetlerine ve yönetici kadrosuna ilişkin her türlü haberde mutlaka 'terör' tanımlamasını kullanmak zorunluluğu göze çarpmaktadır. Devlet açısından bakıldığında, kuşkusuz bu tutum devletin PKK'yı ve her türlü Kürt hareketini hiç bir koşul altında siyasi muhatap kabul etmediğini göstermek için kullandığı bir yöntemdir. Öte yandan böyle bir listenin basına verilmiş olması, haber söylemini ve haberlerdeki bakış açısını belirleyen yalnızca haberci olmadığını bir kez daha ortaya koymaktadır.

Tablo 3. İçişleri Bakanlığı'nın Yasakladığı Sözcükler*

SAKINCALI UYGUN	
Gerilla (kır gerillası, şehir gerillası) asi	Terörist, terörist unsur, eşkıya, haydut
Peşmerge, mülteci	Kuzey Iraklılar, sığınmacılar
İsyan, Kürt isyanı, Kürt ulusal kurtuluş savaşı, Kürtlerin özgürlük mücadelesi, Kürt ayaklanması, Silahlı kalkışma, başkaldırı	Terörist faaliyetler
PKK, KAWA, KUK, Apocu, bölücü çete, ayrılıkçı güçler	PKK terör örgütü, kanlı terör örgütü, cinayet şebekesi
Operasyon, temizlik hareketi, güvenlik hareketi, huzur hareketi, hareketi	Teröristlerin ve suçluların aranması, suçluların takibi
Komutan, vali, kaymakam	Bir yetkili
Kürt, Kürt Türkleri, Kürt ırkı, Kürt vatandaşı	Türk vatandaşı
Kürt soylular, Kürt kökenliler, Kürt soylu vatandaşlar, Kürt soyundan halk	Türk vatandaşı / bölücü çevrelerce Kürt olarak isimlendirilen vatandaşlarımız
Geçici olarak silah bırakma, ateşkes	Terörist faaliyetlere ara verme, silahlı terörist eylemleri geçici olarak durdurma
Bariş çağırısı	Terörist faaliyetlere geçici ara verme
Apo tazminatı, PKK tazminatı, terör / Kürt tazminatı	Olağanüstü Hal Bölge görev tazminatı
Güney Kürdistan	Kuzey Irak
Kuzey Kürdistan	Türkiye'nin doğusu

Botan, Amed, Dersim, Serhat, eyaleti	Şırnak - Van - Hakkari yöresi, Bingöl - Muş - Diyarbakır yöresi, Erzincan - Tunceli - Elazığ yöresi
Botan (.....) komutanı, sorumlusu	Teröristlerin yöre sorumlusu
Apo	Terörist Öcalan
Milis	Terör örgütüne yardım ve yataklık yapanlar, terörist işbirlikçisi
Örgüt üssü, kampı, karargahı (yurtiçinde)	Terörist barınağı, terörist yuvası
Örgüt önderi, Örgüt lideri, PKK lideri, bölücü başı / bölücü elebaşı	Terörist başı, örgüt başı
Örgütün lider kadrosu / kadrosundan	Terör örgütü sorumlularından
Bölücü terör örgütü, bölücü terör örgütü PKK	Terör örgütü, terör örgütü PKK
Bölücü örgüt / bölücü	Terör örgütü / terörist
Marksist - Leninist örgüt, Marksist - Leninist PKK	Terör örgütü, terör örgütü PKK. Not: Örgütün Marksist - Leninist olduğu konusu yüz yüze temasta yurtdışında kullanılabilir
İnsanlığa karşı suç	Terör suçu, cinayet - katliam suçu, toplu katliam suçu
Öcalan'ın Roma yürüyüşü	Terörist başının Roma'ya / İtalya'ya sığınması
Boşaltılan köyler / yakılan köyler	Terk edilen köyler, halkın terk ettiği köyler
Güneydoğu halkı, Güneydoğu Anadolu halkı, Doğu ve Güneydoğu Anadolu halkı	Türkiye'nin doğusundaki vatandaşlarımız
Sürgünde Kürt parlamentosu	PKK terör örgütü güdümündeki toplantı
Kürt milletvekili - Kürt parlamentosu, milletvekili / üyesi	Terör örgüt elemanı
Kürt bayrağı, sözde Kürt bayrağı	Terör örgütünün sembolü
ERNK bürosu	Teröristlerin irtibat bürosu
ERNK - ARGK	Terörist örgütün alt birimi
Ulusal Meclis / Eyalet Meclisi,nci Kongre	Terörist toplantısı
Düşük (alçak) yoğunluklu savaş	Terörle mücadele
Terörist timi / bölüğü vb.	Terörist grubu
Kürt Devleti	Kuzey Irak'taki oluşum
Kürt liderler / liderleri	Kuzey Iraklı aşiret ağaları / reisleri

*Kaynak: Erbil Tuşalp, "Sansürlü Sözcükler", (İstanbul: Milliyet Gazetesi, 20.05.1999),
www.milliyet.com.tr/1999/05/20/haber/hab00.html .

2. Televizyon Haber Metinlerinde Ulusal Kimliği Yeniden Üreten Söylem

Haber söyleminin, içinde yaşanan toplumun ve bu toplumdaki kurumsal ve toplumsal etkilerin dışında kalamayacağı bir gerçektir. Haber üretimi aşamasında kullanılan görsel ya da metinsel ifade biçimlerinin izleyicilerce anlaşılması, kuşkusuz haberciler ve izleyicilerin ortak bir sosyal kültürü ve bu sosyal kültür içinde edinilmiş ortak bilgiyi paylaşmalarını gerektirir. Ortak bilgi aynı zamanda sosyal olarak paylaşılan yargıları da belirlemektedir. Paylaşılan bu yargılar nedeniyle haber üretimi aşamasında haberciler, sosyal açıdan baskın olan tutumu haberlere yansıtırlar. Bu açıdan bakıldığında, Abdullah Öcalan haberlerinde haber metinlerini şekillendiren başlıca unsur hiç kuşkusuz Öcalan'a ve Öcalan'a destek verenlere duyulan tepkidir. Tek başına ele alındığında bile bu tepkinin, baskın olan tutumu belirleyen ulusal kimliğin bir parçası olduğunu söylemek mümkündür. Bu tepki metinlere ve görüntülere yerleştirilirken yaratılan anlam ve imge sistemi farklı televizyon kanallarının haberlerinde ortaktır. Bu ortak tutum, Öcalan'ın yakalanması ve yargılanması arasındaki zaman diliminde yayınlanan ana haber bültenlerinden seçilmiş toplam dokuz haber metni ve görüntüleri tek tek ele alınarak söylem analizi yöntemiyle incelendikten sonra netleşecektir. Aşağıda incelenen dokuz haber, ulaşılabilen video kayıtlarındaki yüzlerce haber arasından, ulusal kimlik vurgusunun en belirgin örneklerini taşıdıkları için seçilmişlerdir. Haberlerdeki olayların takibini kolaylaştırmak için, Ek 2'de Öcalan'ın yakalanması ve yargılanması sürecinde yaşananların kronolojisi verilmiştir (bkz. sayfa 78).

2.1. Star TV Ana Haber Bülteninde "Öcalan Yakalandı" Haberi

2.1.1. 12 Kasım 1998 Tarihli Haber Metni

ANONS

: (...) Askerlerimizin aziz alınlarından öpüp "rahat uyuyun" diyebileceğiz. Şimdi rahat uyuyun.

PERFORE : Kırmızı Türk bayrağı içinde sağ tarafta elinde bir tüfekte bir komandonun fotoğrafı. Sol tarafta bir şehit mezarı ve başucunda şehit annesi.

VTR : *VTR* boyunca ağır bir müzik görüntülere eşlik ediyor, doğal sesler duyuluyor.

(1) Askerlerin omuzları üzerinde Türk bayrağına sarılı bir tabut. Tabuta sarılarak ağlayan bir şehit annesi.

(2) Türk askerleri göklere ateş ederken.

(3) Ağlayan bir subay (yakın plan, gözyaşları görülüyor).

(4) Şehitlikten mezar taşları.

(5) Sıraya dizilmiş bayrağa sarılı tabutlar.

KJ giriyor : “Şimdi rahat uyuyun”

VTR :

(6) “Askerlik vatan borcudur, namus borcudur” diyen askerlerin yemin töreni.

(7) Alnında ay-yıldızlı kırmızı şeritle bir şehit yakını kadına plaket verilirken.

(8) Mavi önlükleriyle şehit çocukları çelenkler arasında.

(9) Komando yeleği giymiş iki erkek çocuk annelerinin kolları arasında şehit babalarının cenazesinde.

(10) Cenaze töreni.

(11) Ağlayan askerler (yakın plan).

(12) Şehit mezarlığı.

(13) Ağlama sesleri ve tabuta sarılanlar.

(14) “Her şey vatan için” diye bağırarak yürüyen bir tabur asker.

2.1.2 Haber Söylemi İncelemesi

Abdullah Öcalan’ın İtalya’da yakalandığı haberi, 12 Kasım 1998 tarihli Star ana haber bülteninde bu şekilde sunulmuştur. Abdullah Öcalan karakterinin Türk toplumu açısından ifade ettiği baskın olan anlam, PKK hareketi ile bir ve özdedir. Bu haber boyunca hiç bir Abdullah Öcalan ve PKK’lı görüntüsünün kullanılmamış

olması dikkat çekicidir. Bu noktada, Abdullah Öcalan'ın yakalanmasının, toplumsal açıdan PKK hareketinin sebep olduğu en büyük acı olarak kabul edilen ölümün, sosyal ifadesiyle 'şehitlik' kavramının içine oturtulduğu görülmektedir. Bu nedenle bu haberde asıl konu Abdullah Öcalan'ın yakalanması değil, Öcalan'ın yakalanmasının ifade ettikleridir. Öcalan'ın yakalanması 'şehitlerin öcünün alınması' olarak yorumlanmaktadır. Şehitlere duyulan/duyulması gereken saygı, anonsta 'askerlerimizin aziz alınları' şeklinde ifade edilmektedir. 'Askerlerimiz' ifadesindeki 'biz' vurgusu, haberci ve izleyici arasındaki ortak kimliği ortaya koymaktadır. Askerler için 'aziz' tanımlamasının kullanılması çok önemli bir başka noktaya işaret etmektedir. 'Askerlerimiz azizdir' çünkü 'ortak vatanımız' için canlarını vermişlerdir. Bu durumda 'vatan', uğruna can vermeye değer üstün bir değer olarak karşımızda durmaktadır. Diğer bir deyişle, askerleri 'bizim' yapan, 'değerli vatan'dır. Dolayısıyla 'biz' ulusal kimlikle, 'vatan'la bağlantılı olarak ortaya çıkmaktadır. Ulusal kimliği meydana getiren unsurlar, VTR'lerdeki görüntülerle tekrar tekrar ortaya konmaktadır. VTR'lerde Türk bayrağı görüntüsünün defalarca kullanıldığı göze çarpmaktadır. Bayrak en çok tabuta sarılı halde karşımıza çıkmakta böylece, bayrağa alt anlamlar da yüklenerek ulusal kimlik, 'vatan' ve 'vatan için canını veren asker' temalarıyla yeniden sunulmaktadır. Altıncı VTR'deki doğal seste 'Askerlik vatan borcudur, namus borcudur', on dördüncü (son) VTR' deki doğal seste ise 'Her şey vatan için' cümlelerinin duyulması, bu sunumun sözlü birer ifadesidir. 'Her şey vatan için' cümlesinin ve bu cümleye eşlik eden bir tabur asker görüntüsünün son VTR' de kullanılmış olması dikkat çekicidir. Burada adeta 'pek çok şehit verdik ama vatan için canını vermeye hazır daha yüzlerce, binlerce askerimiz dimdik ayakta, biz hâlâ çok güçlüyüz' mesajı verilmektedir.

Öte yandan haberde sıkça kullanılan 'acılı şehit yakınları' görüntüleri, 'yaşanan acının hepimizin acısı olduğu' fikrini ön plana çıkarmaktadır. VTR'lere eşlik eden

ağır müzik ve duyulan acı dolu haykırışlar, bu fikri pekiştirmektedir. Böylece izleyicinin haber öyküsündeki şehit yakınlarıyla özdeşleşmesi sağlanmaktadır. Bu özdeşleşmeyle birlikte izleyiciye, aynı acı yaşatılmakta, Öcalan'a duyulan/duyulması gereken öfke güçlendirilmektedir. Bu noktada Öcalan'ın yakalanmasının ifade ettikleri sözden daha etkili bir biçimde anlatılabilmektedir.

Kısaca özetleyecek olursak, Van Dijk'ın söylem analizi yöntemini açıklarken kullandığı kavramların pek çoğunu bu haberin içine oturtmak mümkündür. Örneğin Van Dijk'ın sözünü ettiği medya erki bu haberde de, izleyicilerin zihinlerini önemli ölçüde kontrol edebilmektedir. Anlama kavramıyla açıklandığı gibi, burada da izleyiciler verilen haber hakkında bir önbilgiye sahiptirler, zira haberin hiç bir yerinde görüntülerdeki şehitlerin PKK ile girilen çatışmalarda öldükleri söylenmemektedir. Ayrıca habercilerin sahip oldukları modelin, izleyicilerin geliştireceklerini düşündükleri modele göre şekillendiği açıktır. Buradaki model yardımıyla 'tercih edilen anlam/anlama' kavramları netleşmektedir. Kuşkusuz bu haberde ön plana çıkarılan anlam, 'Öcalan'ın yakalanması acılarımızı hafifletmese de bizleri rahatlattı' şeklinde özetlenebilir. Son olarak bu haberde tutumu belirleyen en önemli unsurun 'biz' duygusu olduğu açıktır. Haberin dokusunda 'bizi biz yapanın ulusal kimliğimiz' olduğu sürekli ve yeniden ön plana çıkarılmaktadır.

2. 2. Star TV Ana Haber Bülteninde “Makarnanızı Temiz Tutun Kampanyası” Haberi

2.2.1. 27 Kasım 1998 Tarihli Haber Metni

VTR (1) : *Telsim ve Cenajans Grey'in hazırladıkları “Makarnanızı Temiz Tutun Kampanyası” İngilizce reklam filmi (filme altyazı konmasının nedeni metnin İngilizce olarak seslendirilmiş olmasıdır):*

- Sahne 1 : Göbeğinde kurşun yarasıyla ölü bir bebek.
- Altyazı 1 : Terörizm Türkiye 'de 30 binden fazla insanın ölümüne neden oldu. Bunlardan bazıları...
- Sahne 2 : Abdullah Öcalan PKK 'lılarla tokalaşırken.
- Altyazı 2 : ...çocuklar, bebekler ve kadınlardı. Hepsi de masumdu.
- Sahne 3 : Yerde yatan çocuk cesetleri üzerine yukarıdan inen iki damla kan. Bu iki damla kan bir sonraki sahnede bir tabak makarnanın üzerine akıyor.
- Altyazı 3 : Makarnanızı temiz tutun. Terörizmin sizi hissizleştirmesine izin vermeyin.
- SES (1) : Telsim'in "Makarnanızı temiz tutun" sloganıyla Cenajans Grey'e hazırlattığı bu reklam filmi, Filiz Makarna'nın İtalyan ortağı Barilla firmasını kızdırdı.
- VTR (2) : Reklam filminden görüntüler.
- SES (2) : Barilla Firması Türkiye'deki reklam işlerini yürüttüğü Cenajans Grey ile, Telsim'in olay yaratan kampanyasını hazırlaması nedeniyle tüm reklam ilişkilerini kestiğini duyurdu.
- VTR :
- (3) İtalya'dan ithal edilmiş kasalarca meyve yerlere boşaltılıyor. Elllerinde Türk bayraklarıyla insanlar bu meyveleri üzerlerine basarak harap ediyor.
- (4) Elllerinde Türk bayraklarıyla insanlar İtalyan malı buzdolabının üzerinde, buzdolabını tekmeliyorlar.
- (5) Yeniden kampanya filminin görüntüleri.
- SES (3) : Filiz Makarna'nın ortağı Barilla bununla da kalmayarak, tüm dünyada reklam işlerini yürüten Cenajans'ın ortağı Grey Advertising'ten de ayrıldığını açıkladı.
- VTR (6) : Reklam filminden görüntüler.
- SES (4) : Filiz Makarna'nın genel müdürü İlhan Can ve Avrupa pazarlama müdürü Yunanlı Yannis Karakadas dünya çapında alınan bu kararın mimarı oldular.
- VTR :
- (7) Ariston ürünlerini kırıp döken insanlar.

- (8) Dev Türk bayrağını ellerinde taşıyarak "Katil Apo" sloganları atan insanlar.
- (9) Bir elinde Yunan bayrağı, diğer elinde PKK bayrağı olan Öcalan maketi ateşe veriliyor.
- SES (5) : Telsim'in reklam filminin ne kadar etkili olduğu, İtalyan makarna firması Barilla'nın Cenajans Grey'i cezalandırmaya kalkışmasıyla ortaya çıktı.
- VTR (10) : Reklam filminden görüntüler.
- SES (6) : Geçen çarşamba Star, İsveç'in PKK'ya müsamahakar davranmasıyla ilgili bir haber yayınlamıştı.
- VTR (11) : PKK yandaşlarının gösterileri.
- SES (7) : İsveç'in Ericsson Firması ve Turkcell bu haber nedeniyle hukuki yollara başvuracaklarını bildirdiler.
- VTR :
(12) PKK yandaşlarının gösterileri.
(13) Bir savaş alanında top, tüfek, tank ve roketatar görüntüleri.
- SES (8) : Star bu hukuk savaşına hazır. İsveç'in askeri Tapex ihalesinde Türk Genel Kurmayı tarafından nasıl dışlandığının belgesi de bu dosyanın içinde.

2.2.2. Haber Söylemi İncelemesi

Abdullah Öcalan'ın İtalya'da yakalanmasını izleyen süreçte, Öcalan'ın Türkiye'ye iadesini sağlamaya yönelik çabaların yoğunlaştığı bir dönemde, reklam şirketi Cenajans Grey'in ve Star TV ile aynı holdingin bir iştiraki olan Telsim firmasının ortaklaşa hazırladığı reklam filmini tanıtan haber, 27 kasım 1998 tarihinde Star ana haber bülteninde bu şekilde sunulmuştur. Bu haberde kampanya filmini ve haberi iki ayrı metin olarak ele alıp incelemek mümkündür.

a. "Makarnanızı Temiz Tutun" Kampanyası Filmi

Yabancı basında yayınlanmak üzere hazırlanmış olan bu kampanya filminin genelinde verilmeye çalışılan mesaj, Türkiye'nin İtalya'dan Öcalan'ın iadesini

istemekte ne denli haklı olduğudur. Bu haklılık, sivil ve masum insanların terör yüzünden öldüğü düşüncesi üzerine oturtulmaktadır. Bu nedenle özellikle çocuk, bebek ve kadınlara vurgu yapılmaktadır. Metin boyunca 'İtalya' kelimesinin kullanımından kaçınılmış, onun yerine İtalya ile özdeşleşen makarna, bu ülkeyi sembolize ettiği için kullanılmıştır. Makarnanın üzerine akan kan, İtalya'nın Öcalan'ı iade etmeyerek teröre destek vermiş olduğunu anlatmaya çalışmaktadır. Böylece Türkiye'nin öncelikle terör, ikinci olarak da teröre destek verdiği iddia edilen İtalya karşısında mağdur durumda olduğu ifade edilmektedir. Filmin sonundaki "Makarnanızı temiz tutun, terörizmin sizi hissizleştirmesine izin vermeyin!" cümlesindeki 'siz', Türkler değil, kampanyanın hedef kitlesini oluşturan yabancılar, yani Batılılar'dır.

b. Kampanya Filmiyle İlgili Haber Metni

Kampanya filminin bitiminin hemen ardından giren birinci ve ikinci seslerde, İtalyan makarna üreticisi Barilla firmasının, kampanya filmini hazırlayan iki kuruluştan biri olan Cenajans Grey'le ilişkilerini kestiğinin söylenmesi ve buna İtalyan mallarını protesto görüntülerinin eklenmesi, haber metninde yaratılmak istenen anlamı başta şu şekilde ortaya koymaktadır: filmde verilen mesajın da yardımıyla, 'düşman Öcalan'ı iade etmeyen İtalya 'biz'e karşı olan ikinci bir 'düşman'dır. Üçüncü ve dördüncü VTR'lerde kullanılan İtalyan mallarını tahrip etme görüntülerindeki insanların ellerinde Türk bayrağı olması dikkat çekmektedir. Protesto gösterileri yapan vatandaşların bu gösteriler sırasında kameraların kendilerine çevrili olduğunun bilincinde olduklarını düşündürten bu görüntüler, 'düşman'a karşı 'biz'in tepkisini dile getirmektedir. Diğer bir deyişle haberde, İtalyan Barilla firmasının Cenajans Grey'le ilişkisini kestiğini anlatan cümleye bu görüntülerin eşlik etmesi, 'biz onlarla olan ilişkimizi zaten kestik, bakın Türk halkı İtalyan mallarını nasıl da tahrip ediyor' mesajını vermektedir.

Dördüncü seste okunan "Barilla'nın Türkiye'deki sahibi Filiz Makarna'nın genel müdürü İlhan Can ve Avrupa pazarlama müdürü Yunanlı Yannis Karakadas dünya çapında alınan bu kararın mimarı oldular" cümlesi, haberdeki milliyetçi tutumun çarpıcı bir göstergesidir. Barilla'nın Avrupa pazarlama müdürü olduğu söylenen kişinin Yunanlı olduğunun vurgulanması, şüphesiz ki haber değeri açısından önemsiz bir ayrıntıdır. Üstelik bu cümleyi takiben gösterilen dokuzuncu VTR' de, yakılan Öcalan maketinin eline Yunan bayrağının sarılı olması, bu ayrıntının kasten vurgulandığını göstermektedir. Dolayısıyla söz konusu firma öncelikle bir İtalyan firması olduğu için, ikinci olarak da pazarlama müdürünün Yunanlı olması nedeniyle 'iki kat düşman' olarak sunulmaktadır. Böylelikle aynı zamanda haber metni içindeki üçüncü düşman ortaya çıkarılmaktadır: 'Yunanlılar'.

Haberin sonuna doğru metin, şaşırtıcı bir biçimde yön değiştirmektedir. Haberin konusu buraya kadar, İtalya'ya karşı hazırlanan kampanya ve kampanya filmine tepki göstererek Cenajans Grey'le ilişkisini kesen İtalyan Barilla firmasıdır. Ancak yedinci sesle birlikte, bir anda İsveç, İsveç firması Ericsson ve Türkiye'de bu firmayla iş yapan Turkcell'den söz edilmeye başlanmaktadır. Star TV'nin daha önceki günlerde yayınladığı, İsveç'in PKK'ya müsamahakâr davrandığı iddiası hatırlatılmakta, bu hatırlatmaya eşlik eden görüntülerde PKK yandaşlarının gösterilerine yer verilmektedir. Bu arada İsveç, haber metnindeki dördüncü düşman olarak karşımıza çıkarılmaktadır. Ancak daha da önemlisi, bu aşamadan sonra oluşturulmaya çalışılan anlamdır. Vurgulanmaya çalışılan şudur: 'Düşman İtalya'ya karşı kampanya filmini Telsim hazırladı. Oysa Telsim'in rakibi Turkcell ne yapıyor? PKK'ya müsamahakâr davranan İsveç'e rağmen, İsveçli bir firmayla iş yapıyor'. Bundan sonra daha da ileri gidilerek on üçüncü VTR' de Öcalan'la, PKK'yla, İtalya'yla hiç bir ilgisi olmayan bir savaş alanından top, tüfek, tank ve roketatar görüntüleri ekrana getirilerek, Turkcell'e gözdağı verilmeye çalışılmaktadır.

Kısacası anlaşılıyor ki, Telsim'le aynı holdingin bir iştiraki olan Star TV, ana haber bülteninde yayınladığı bu haberle aslında rakibi Turkcell firmasını karalamak istemektedir. Buradaki en önemli nokta, Star'ın bu karalamayı yaparken başvurduğu yöntemdir. Star çok açık bir biçimde milliyetçiliği kullanma, hatta sömürme yöntemine başvurmuştur. Buradaki fikir, Turkcell'in 'düşmanla işbirliği içinde olduğu'dur, bu nedenle Turkcell 'içimizdeki (cebimizdeki) düşman'dır, 'biz'den biri olamaz.

Ulusal kimliğin yeniden üretimi açısından bakıldığında bu haberde izleyicinin karşısına çıkarılan dört ayrı düşman ve onun işbirlikçisi olduğu iddia edilen firma üzerinde durmak yerinde olacaktır. Birinci düşman Abdullah Öcalan'dır. Öcalan'ın neden düşman olduğunu izleyici zaten bilmektedir; ancak yine de kampanya filmi "Terörizm Türkiye'de 30 binden fazla insanın ölümüne neden oldu" diyerek bu bilgileri tazelemektedir. İkinci düşman İtalya'dır çünkü '30 binden fazla insanın katili olan Öcalan'a' destek vermektedir. Üçüncü düşman Yunanlılardır çünkü Öcalan'a destek veren İtalya'nın bir firması olan Barilla'nın Avrupa pazarlama müdürü bir Yunanlıdır. Bu kişi, kampanya filmi üzerine Cenajans Grey'le ilişkinin kesilmesi kararının mimarlarından biridir. Demek ki o da, o Yunanlı olduğuna göre diğer Yunanlılar da teröre destek vermektedir. Dördüncü düşman İsveç'tir çünkü İsveç PKK'ya müsamahakâr davranmaktadır. Düşmanın işbirlikçisi de Turkcell'dir çünkü İsveç firması Ericsson'la ticari işbirliği içindedir.

Ulusal kimliği belirleyen en önemli unsurlardan biri olan 'düşman' kavramı bu haberde çok boyutlu olarak vurgulanmaktadır. Daha önceki bölümlerde Türk ulusal kimliğinin oluşumunu önemli ölçüde etkilemiş olduğu belirtilen 'iç ve dış düşmana karşı manevi bir birlik ve bütünlük duygusu'nun, bu haberin geneline yayıldığı çok net bir biçimde görülmektedir.

2. 3. Star TV Ana Haber Bülteninde “Neron Apo” Haberi

2.3.1. 17 Kasım 1998 Tarihli Haber Metni

- SES (1) : *PKK sempatizanlarının Apo'ya destek için kendilerini ateşe vermesinin ardından bölücü başı Apo'ya Neron Apo ismi takıldı.*
- VTR :
- (1) *Roma'da bir meydanda kendini yakan sempatizan.*
- (2) *Militanlarla el sıkışan Abdullah Öcalan'ın arşiv görüntüleri.*
- (3) *Kendini yakan sempatizan görüntüsü üzerine fotomontaj'la Neron kılığına sokulmuş Öcalan'ın görüntüsü eklemiştir. Öcalan'ın ağzından çıkan konuşma balomunda “Kendinizi yakın...” yazıyor.*
- SES (2) : *Ancak Apo, Roma'yı ateşe veren sonra da keyifle sigara içip yanışını seyreden Neron'la bir tutulmaktan hiç hoşnut kalmadı.*
- VTR :
- (4) *Öcalan'ın militanlarla arşiv görüntüleri.*
- (5) *Öcalan'ın Neron kılığında fotomontaj görüntüsü tekrarlanıyor. Konuşma balomunda bu kez “Kendinizi yakmayın...” yazıyor.*
- SES (3) : *İki PKK sempatizanının Rusya'da, birinin de dün Roma'da kendini yakmasının ardından bölücü başı Apo bir açıklama yaptı ve “Beni komutan olarak görüyorsanız, benim sözümlü dinleyin ve artık kendinizi yakmayın” mesajı yolladı.*
- VTR (6) : *PKK bayraklarıyla Roma'da yürüyüş yapan bir grup.*
- SES (4) : *PKK sempatizanlarına “kendinizi yakmayın” mesajı veren bölücü örgüt başı Apo, İtalyan halkından da, yanma görüntülerinin yarattığı rahatsızlık için özür diledi.*
- VTR (7) : *PKK sempatizanlarının Roma'daki eylemleri.*
- SES (5) : *Öte yandan PKK sempatizanları Roma'da eylemlerini bugün de sürdürdü. Günlerdir Apo'nun ilk götürüldüğü Celio Hastanesi'nin önünde yatıp kalkan PKK sempatizanları yine*

- sokaktaydı. Günlerdir hastanenin önünü adeta işgal eden PKK'lılar İtalyanları bıktırdı.
- VTR (8) : Hastanenin önünde PKK yanlılarının eylemleri.
- SES (6) : Hastanenin önünde yatıp kalkan, yemek yiyen PKK'lılar bölücü başı Apo'nun Türkiye'ye iade edilmesi yolundaki gösterilerine devam edeceklerini duyurdu.
- VTR :
(9) Hastanenin önünden görüntüler.
(10) Öcalan'ın, konuşma balonunda "Kendinizi yakın..." yazan fotomontaj görüntüsü.
- SES (7) : Bölücübaşı Apo'ya 'Neron Apo' diyenler, bir isim de İtalyan başbakanı Massimo D'Alema'ya taktı. Apo'nun Türkiye'ye iadesine soğuk bakan, adeta Apo'dan yana bir tutum takınan İtalya Başbakanı Massimo D'Alema'ya, tutumundan ötürü 'Maksimum Dallama' ismi verildi.
- VTR :
(11) Sağda D'Alema'nın fotoğrafı. Sol üstte büyük puntolarla 'Massimo D'Alema', sol altta büyük puntolarla 'Maksimum D'Allama' yazısı.
(12) Ellerindeki 'Maksimum Dallama' yazılı kağıda bakarak bu isimle dalga geçen iki adam.
- SES (8) : D'Alema'nın kendisine takılan bu isme nasıl bir tepki vereceği merakla bekleniyor.

2.3.2. Haber Söylemi İncelemesi

17 Kasım 1998 tarihinde Star ana haber bülteninde yayınlanan bu haberin aslında haber olarak nitelendirilmesi çok zor görünmektedir. Habere konu olan olayın 'Roma'da bir meydanda, bir PKK sempatanının Öcalan'a destek vermek için kendini yakması' olduğu söylenebilir; ancak olayın habere dönüştürülüş biçimi oldukça sorunludur.

Her şeyden önce, birinci seste, PKK sempatanlarının kendilerini ateşe vermelerinden bahsedildiği halde, bu olayı anlatan VTR'lerde hep aynı görüntünün yinelendiği görülmektedir. Haberin asıl konusunu oluşturan 'kendini yakma eylemleri'ni görsel olarak destekleyecek tek malzeme bu görüntüdür; ancak haberde bunun dışında pek çok görsel malzeme, gerek arşivden, gerekse fotomontaj yönteminden yararlanılarak üretilmekte, bilinçli olarak haberin asıl konusunun dışına çıkılmaktadır. Yine birinci sesteki ifadeye göre, bu eylemlerin ardından Öcalan'a 'Neron Apo' ismi takıldığı iddia edilmektedir; ancak burada bu ismi kimin taktığı söylenmemektedir. Bu durumda Öcalan'a Neron benzetmesinin bizzat haberciler tarafından yapıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Öcalan'a bu ismin takılması ve üçüncü ve beşinci VTR'lerde Öcalan'ın fotomontajla Neron kılığına sokulması, üstelik buna bir de konuşma balonu yerleştirilmesi, habercilerin aslında haber değil bir öykü ürettiğini göstermektedir. Konuşma balonlarında Öcalan'ın PKK sempatanlarına yolladığı iddia edilen mesajların bir kaynağı olmadığını, bunun da bizzat haberciler tarafından uydurulmuş olabileceğini söylemek mümkündür. Bu öykü üretilirken kullanılan Neron benzetmesinde ve yaratılan fotomontaj görüntüsünde açığa çıkan niyetin, Abdullah Öcalan'ı komik duruma düşürerek onu küçümsemek olduğu açıktır.

Haberin devamında, yedinci seste, Öcalan'a 'Neron Apo' benzetmesini yapanların, İtalyan Başbakanı Massimo D'Alema'ya da 'Maksimum Dallama' ismini taktıkları söylenmektedir (o günlerde İtalyan Başbakanı'na bu ismi takan, gazeteci Fatih Altaylı'dır; bkz. Ek 3, s.80). Böyle bir benzetmeye eşlik eden görüntüler de tamamen kurgulanmıştır. On birinci VTR' deki D'Alema'nın fotoğrafının yanına yerleştirilen 'Maksimum Dallama' yazısını ve on ikinci VTR' deki bu isimle dalga geçen insanların görüntülerini, haber görüntüleri olarak kabul etmek mümkün değildir. İtalyan Başbakanı'na takılan bu isim açıkça küfür içermektedir ve eleştiri

ötesinde küçük düşürücüdür. Burada yapılan, 3984 sayılı yasanın 4. Maddesi gereğince suçtur.

Kısacası bu haber metninde ve haber söyleminde, ulusal kimliğin yeniden üretimine dair en önemli unsurun 'öteki' tanımlaması yapılırken, 'öteki'nin küçümsenmesi fikri olduğu görülmektedir. Bu haberde iki ayrı 'öteki' üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bunlardan birincisi Abdullah Öcalan'dır. Üçüncü seste de kullanılan sıfatla Abdullah Öcalan 'bölücübaşı'dır, vatanı bölmek istediği için 'biz'den değildir. 'Bizden olmayan'la alay etmek, onu küçük düşürmek hakkımızmış gibi sunulmaktadır. İkinci 'öteki', İtalyan Başbakanı Massimo D'Alema'dır. D'Alema 'öteki'dir çünkü düşmanımız Öcalan'ı bize iade etmek istemeyen 'İtalyanların başı'dır. Bu durumda o da kötüdür, 'biz'e düşmandır. Bu nedenle kendisine takılan 'Maksimum Dallama' adını hak ettiği düşüncesi izleyiciye kabul ettirilmek istenmektedir.

2.4. Star TV Ana Haber Bülteninde "Apo Juventusluymuş" Haberi

2.4.1. 3 Aralık 1998 Tarihli Haber Metni

SES (1) : Galatasaray – Juventus maçını Juventus'un yeni taraftarı Apo da izledi. Uzatma dakikalarında gelen Galatasaray golü, Apo'nun sevincini kursağında bıraktı.

VTR :

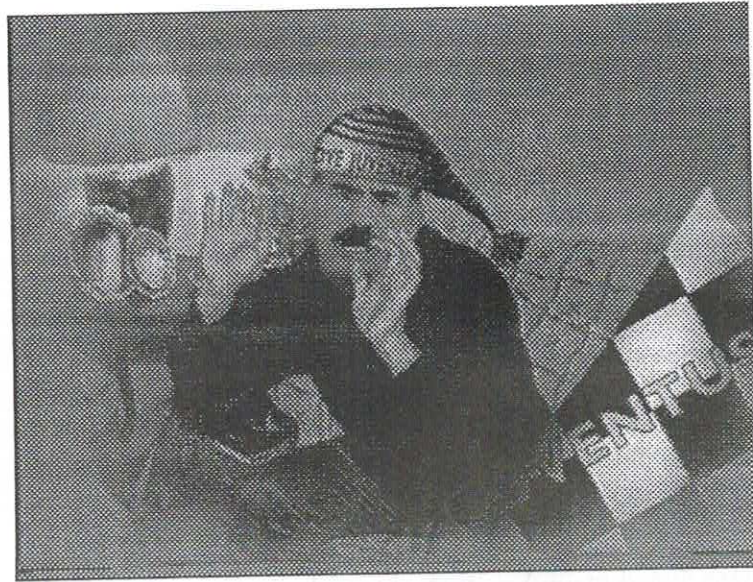
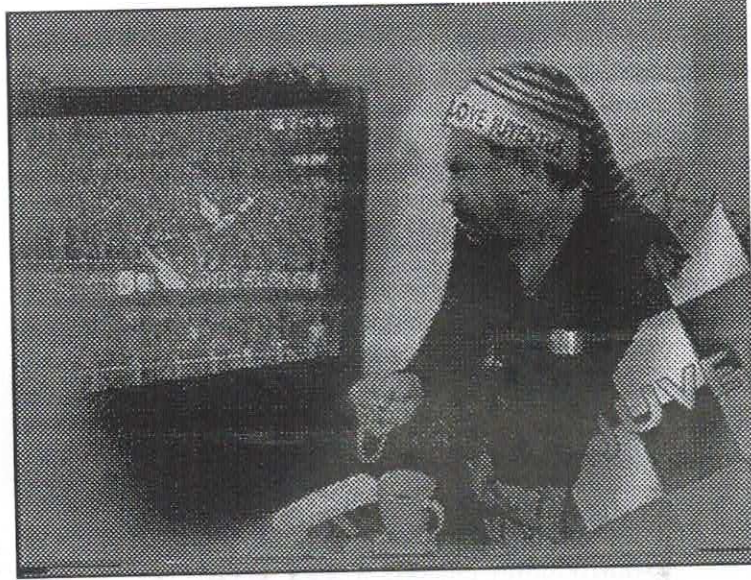
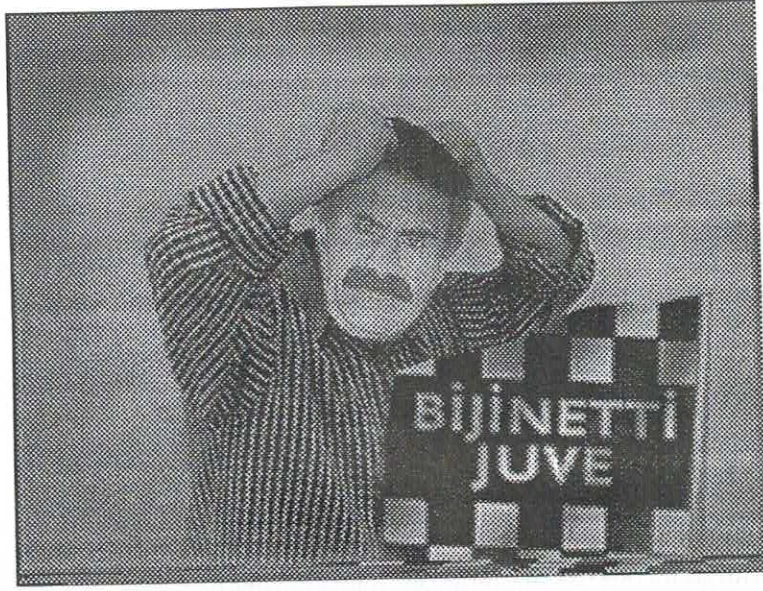
(1) Golün atıldığı an.

(2) Apo'nun takım elbiseli görüntüsü.

SES (2) : Bölücübaşı Apo, maçı İtalyanların kendine tahsis ettiği villasında izledi.

VTR :

(3) Fotomontajla yaratılmış bir Öcalan fotoğrafı: Apo maç izlerken, bir elinde tespah, diğer elinde espresso fincanı,

STAR TV ANA HABER BÜLTENİ, 3 ARALIK 1998

başında 'I Love Juventus' yazılı bere, göğsünde İtalyan bayrağı, sağ altta Juventus bayrağı.

(4) Fotomontajla yaratılmış bir başka Öcalan fotoğrafı: Apo endişeli bir bakışla başını tutuyor. Sağ alttaki Juventus bayrağının üzerinde 'Bijinetti Juve' yazıyor.

SES (3) : İtalyan takımının her atağında hop oturup hop kalkan Apo, fanatik bir Juventus taraftarı olduğunu gösterdi.

VTR (5) : Maçtan görüntüler.

SES (4) : Zaten PKK'dan Juventus Kulübü'ne yollanan mektup da Apo'nun İtalyan takımını tuttuğunu kanıtıyor. PKK'nın Avrupa temsilciliğinin Juventus Kulübü'ne gönderdiği mektupta, "Bizim yüzümüzden düşmanlıkla karşılaşacağınız bir ülkeye gitmek zorunda kaldığımız için özür dileriz" açıklaması yer aldı.

VTR :

(6) Maçtan görüntüler.

(7) Fotomontajla yaratılmış bir Öcalan fotoğrafı: Juventus forması giydirilmiş Öcalan tribünde.

SES (5) : Juventus'un İstanbul'a gitmek zorunda kalmasına canı sıkılan Apo'nun futbol sevgisi yıllar öncesine dayanıyor.

VTR :

(8) Apo ve PKK'lı erkekler futbol oynamıyor.

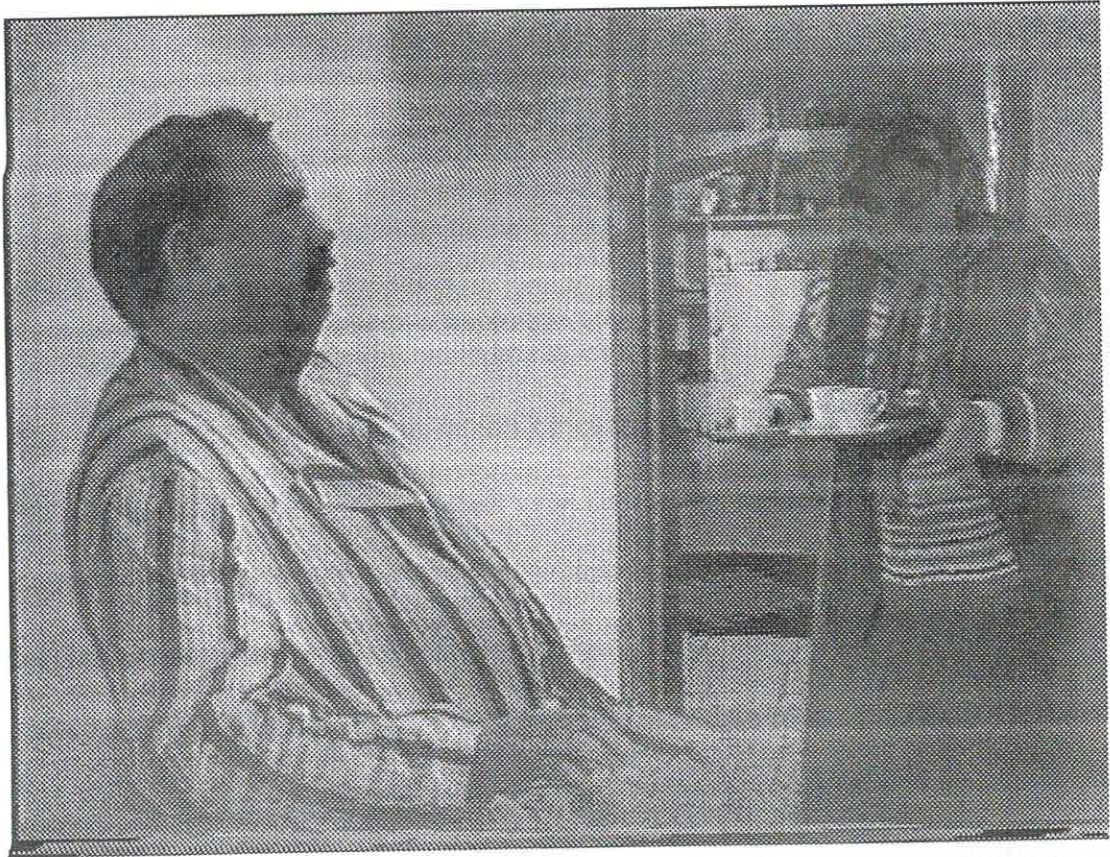
(9) Apo'nun takım elbiseli görüntüsü.

(10) Fotomontaj: Juventus beresi ve forması ile Öcalan villada maç izlerken.

SES (6) : Oysa yıllar önce Apo bir röportajında Galatasaraylı olduğunu açıklamış, bu beyanatı yayınlayan Milliyet Gazetesi de sıkı yönetim tarafından toplatılmıştı. Yıllar sonra Apo'nun Juventus'lu olduğu ortaya çıkınca Milliyet'in boş yere kapatıldığı da anlaşıldı.

VTR (11) : Maçtan görüntüler.

SES (7) : Apo bu tarihi maçı villasında televizyon karşısında izlerken linguini alle bongore denilen İtalyan kabak çekirdeği yedi.

STAR TV ANA HABER BÜLTENİ, 3 ARALIK 1998

- Apo'nun yediği linguininin İtalyan cinsi kabak çekirdeği olduğu öğrenildi. Apo linguini denilen İtalyan kabak çekirdeği çitlarken, sevgilisi Ayfer Kaya pizza hamuru açtı.*
- VTR (12) : *Fotomontaj: Sini üzerinde hamur açan Ayfer Kaya*
- SES (8) : *Apo maçı izlerken 4 şişe Meksika birası Corona içti.*
- VTR :
(13) *Fotomontaj: Öcalan pijamasıyla koltukta oturuyor, Ayfer Kaya elinde tepsiyle mutfaktan Öcalan'a doğru geliyor.*
(14) *Öcalan maç yaparken.*
- SES (9) : *Apo Juventus'un golüyle havalara uçtu.*
- VTR (15) : *"Bijinetti Juve" yazan bayrak ve Öcalan.*
- SES (10) : *Bölücübaşı o kadar çok gürültü yaptı ki, alt komşusu süpürgeyle tavana vurarak protesto etmek zorunda kaldı.*
- VTR (16) : *Maçtan görüntüler.*
- SES (11) : *Maçın 90. Dakikasında Galatasaray'ın muhteşem golü geldi. Galatasaray golü atınca, linguini adı verilen İtalyan kabak çekirdeği Apo'nun boğazına kaçtı. Sevgilisi Ayfer Kaya sırtını yumruklamasa, bölücübaşı belki de bugün hayatta olmayacaktı.*
- VTR (17) : *Fotomontaj: Ayfer Kaya ayakta ve koltukta Juventus beresiyle oturan Öcalan'ın sırtına vuruyor.*

2.4.2. Haber Söylemi İncelemesi

İtalyan futbol takımı Juventus'la Galatasaray arasında 2 Aralık'ta İstanbul'da oynanan maç, tüm toplumda milliyetçi bir rüzgarın estiği bir döneme denk gelmiştir. Maçın oynandığı dönemde, Öcalan'ı iade etmeye yanaşmayan İtalya'ya karşı, halk arasında yaygınlaşan tepkilerin ve bu tepki kapsamında sürdürülen boykotun dozu iyiden iyiye arttırılmıştır. Bir İtalyan takımı ile bir Türk takımı arasında oynanan futbol maçının medyadaki sunumu, milliyetçi tepkileri körükler niteliktedir.

Maçın oynandığı akşamın ertesinde, Star TV'de yayınlanan yukarıdaki haberde, maçı izlerken Abdullah Öcalan'ın başından geçenler anlatılmaktadır. Kuşkusuz bu haberde anlatılan her şey baştan sona kurgudur, zira Öcalan'ın İtalya'daki villada

kaldığı süre zarfında, gazetecilerin içeriden görüntü ve ayrıntılı bilgi almaları mümkün olmamıştır.

Haberin daha ilk saniyelerinden itibaren milliyetçi söylem açığa çıkmakta, Öcalan'ın bu maçta İtalyan takımı Juventus'u desteklediği iddiası ortaya atılmaktadır. Bu iddianın altında yatan düşünce, Öcalan'ın 'bölücübaşı' olarak hak ettiği 'hain' sıfatı gereği Juventus'u desteklemesinin şaşılacak bir durum olmadığıdır. Bu iddianın inandırıcılığını kuvvetlendirmek için VTR'lerde kullanılan fotomontaj görüntülerinde Öcalan'a Juventus forması giydirilmiş, bu görüntülere İtalya ve Juventus bayrakları eklenmiştir. Bu iddiayı destekleyen bir başka kanıtın da, PKK'nın Juventus'a gönderdiği mektup olduğu söylenmektedir.

Altıncı seste ifade edildiği gibi, daha önce Galatasaray taraftarı olduğunu açıklayan Öcalan'ın, bu maçla birlikte taraf değiştirmesinin nedeni, habercilere göre şüphesiz İtalyanlar'ın kendisini desteklemesidir. Yine habercilere göre Öcalan, bu destek karşısında, yalnızca İtalyan takımı Juventus'un taraftarı olmakla yetinmemiş, İtalyanlar'a özgü pek çok alışkanlığı da benimsemiştir. Öcalan artık 'İtalyanlaşmıştır' çünkü maçı izlerken 'espresso' içmekte, 'İtalyan makarnası', 'İtalyan kabak çekirdeği' yemekte, Ayfer Kaya da 'İtalyan pizza hamuru' açmaktadır. Türkiye'de İtalyan malları boykot edilirken Öcalan'ın bu malları tüketmesi 'hainliğini' ikiye katlamaktadır. Öcalan artık her şeyiyle bir 'öteki'dir, fotomontaj görüntüleri bunu kanıtlamaktadır. Öcalan o denli 'öteki'dir ki, tükettiği her şey 'ötekilerin'dir; maç izlerken içtiği söylenen biranın bile 'Meksika' birası olduğu vurgulanmaktadır.

Haberde anlatıldığına göre Öcalan, Juventus'un golünü sevinçle karşılamış, Galatasaray'ın beraberlik golü ise onu yıkmıştır. Galatasaray'ın golü üzerine haberciler, Öcalan'ın başına ne gelmiş olabileceğini tahmin etmekte zorlanmamışlardır: 'Yediği kabak çekirdeği 'hain'in boğazında kalmıştır, az kalsın ölecektir. O bunu hak etmiştir'.

Kısacası ulusal kimliğin yeniden üretimi, bu haberde de 'öteki' unsuru üzerinden sağlanmaktadır.

2.5. Show TV Ana Haber Bülteninde "Apo Türkiye'nin Maçını Villasında İzledi" Haberi

2.5.1. 3 Aralık 1998 Tarihli Haber Metni

(...)

VTR (1) : Galatasaray-Juventus maçından görüntüler.

SES (1) : La Republica gazetesinin haberine göre Apo da, Türkiye'nin maçını İtalya'da kaldığı villada izledi.

VTR :

(2) Öcalan'ın kaldığı bina dış çekim.

(3) Öcalan'ın kaldığı binanın çizimi. Binanın çatısına bir uydu anteni yerleştirilmiş. Resmin üst kısmına " Villasında uydu anteni sayesinde izledi" yazısı eklenmiş.

(4) Öcalan'ın PKK kampında görüntüleri.

SES (2) : Apo dev maçı seyrederken yoğurtlu makarna, portakal ve kivi yiyordu.

VTR :

(5) Öcalan'ın gülerken bir fotoğrafı fotomontajla bir resmin üzerine yapıştırılmış. Resimde Öcalan bir koltukta televizyon seyrediyor. Önünde bir tabak makarna ve meyve tabağı var. Elindeki çatalı makarna tabağına saplamış.

(6) Galatasaray'ın attığı 1 - 1'lik beraberlik golünün görüntüleri.

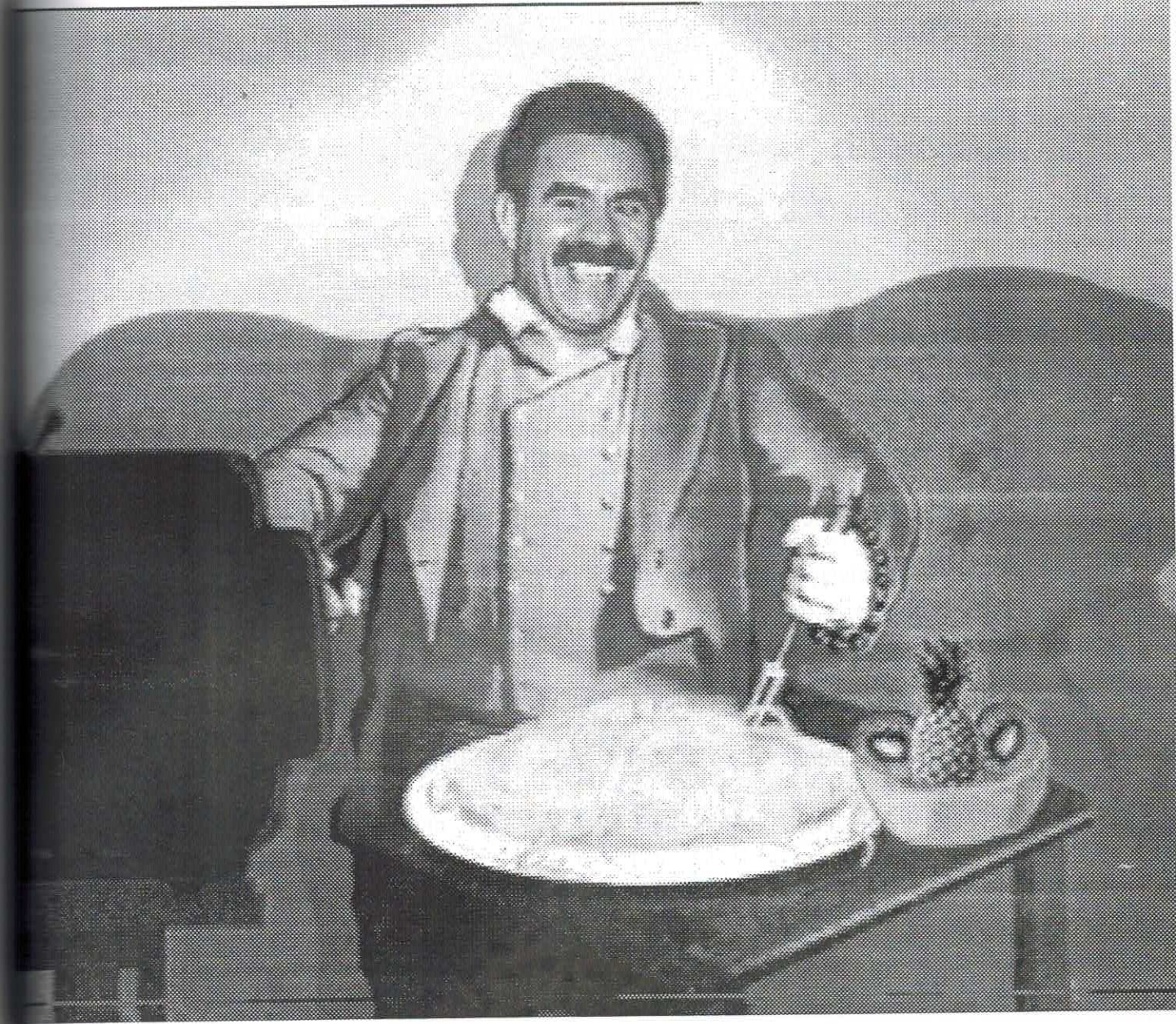
SES (3) : PKK'nın Juventus'a maç öncesi gönderdiği kışkırtıcı mesajı dikkat çekiciydi.

VTR :

(7) Maçtan görüntüler.

(8) PKK kampından görüntüler.

SES (4) : PKK mektubunda, "bizim yüzümüzden düşmanlıkla karşılaşacağınız bir ülkeye gitmek zorunda kaldığımız için özür dileriz" diye yazıyordu.

SHOW TV ANA HABER BÜLTENİ, 3 ARALIK 1998

- VTR (9) : *Maçtan görüntüler.*
- SES (5) : *Ama kötülüklerin, kötülük isteyenlerin hesapları çarşıya uymadı. Zafer Türkiye 'nin oldu. Türkler İtalyanlar 'ı mars etti.*
- VTR (10) : *Bir kahvehanede tavla oynayan iki adamın görüntüsü. Tavlayı kapatıyorlar ve biri kolunun altına alıyor.*

2.5.2. Haber Söylemi İncelemesi

Galatasaray'la Juventus arasındaki maçın Show TV ana haber bültenindeki sunumu, Star TV'dekinden çok farklı değildir. Bu haberde, Öcalan'ın Juventus takımını desteklediği açıkça söylenmemekle birlikte ima edilmektedir.

Ulusal kimliğin yeniden üretiminde kullanılan 'öteki' unsuru burada Abdullah Öcalan'dansa İtalyanlar temel alınarak ortaya konmaktadır. Öcalan'ın maçı İtalyanlar'ın kendisine tahsis ettiği 'lüks' villada izlediğinin ses ve görüntülerde vurgulandığı dikkat çekmektedir. Örneğin bu haberde, ikinci VTR'de villanın dış görünümü kullanılmış, dördüncü VTR'de ekrana gelen villanın çiziminde dev uydu anteni vurgulanmıştır. Bu görüntülerle yaratılmak istenen anlam, 'İtalyanların Öcalan'ı ne kadar rahat ettirdiği'dir. Bu şekilde İtalyan'ların Öcalan'ı destekledikleri bir kez daha kanıtlanmaktadır. Dördüncü VTR'nin hemen ardından ekrana gelen beşinci VTR'de, Öcalan'ın PKK kampındaki görüntülerinin, kendisinin PKK kampındaki kötü koşullardan sonra İtalya'da ne kadar rahat ettiğini vurgulamak için seçilmiş olduğu düşünülebilir.

Tıpkı Star TV'nin maç haberinde olduğu gibi bu haberde de, Öcalan'ın maçı izlerken ne yediği üzerinde durulmaktadır. İkinci seste, Öcalan'ın İtalyanlar'ı sembolize eden makarna yediği söylenmekte, beşinci VTR'de makarna yediği fotomontaj görüntüsüyle kanıtlanmak istenmektedir. Burada da Öcalan'ın 'İtalyanlaştığı' vurgulanmaktadır.

Haberin sonunda Juventus'la Galatasaray arasında 1-1 biten maçın skoru, beşinci seste "Türkler İtalyanlar'ı mars etti" şeklinde yorumlanmaktadır. Bu cümlede "Galatasaray Juventus'u mars etti" yerine "Türkler İtalyanlar'ı mars etti" ifadesinin kullanılmış olması ulusal kimliğin yeniden üretimi açısından bakıldığında, bilinçli bir tercihtir ve çok önemlidir. Habercilere göre bu maç bir milli maç olmasa da, bir Türk takımının bir Avrupa takımıyla oynaması milli bir davadır, 'bizim' davamızdır. Hele ki Öcalan'a destek verenler, onu ülkelerinde rahat ettirenler ve beşinci seste ifade edildiği şekliyle 'kötülük isteyenler: İtalyanlar' söz konusu ise bu davanın milli yönü daha çok vurgulanmalıdır. Öte yandan beşinci sese eşlik eden son VTR'de tavlada yenilen kişinin tavlayı koltuğunun altına alması görüntüsü ile ne amaçlandığı anlaşılamamaktadır.

Galatasaray'ın başarısının beşinci seste "Zafer Türkiye'nin oldu" cümlesiyle milli bir zafer olarak değerlendirilmesi kaçınılmaz olarak Taner Akçam'ın "Türk ulusal kimliğinin şanlı bir geçmiş ile gururuyla oynanma cenderesi içinde olduğu" tespitini akla getirmektedir. İtalya'nın Öcalan'ı Türkiye'ye iade etmeyerek Türkiye'nin gururuyla oynadığı günlerde, Öcalan nedeniyle gerginleşen ilişkilerin gündeme damgasını vurduğu bir dönemde oynanan bu maçta Galatasaray, 'Türkler'in yenilmezliğini' bir kez daha kanıtlamıştır. Kazanılan zafer 'bizim zaferimiz' olarak sunulmaktadır.

2.6. Kanal D Ana Haber Bülteninde "Eşkiya Destekçilerine İthaf Olunur"

Haberi

2.6.1. 15 Kasım 1998 Tarihli Haber Metni:

ANONS

: İtalya'da yükselen bölücü örgütün elebaşına destek çıgıkları hepimizi üzdü. Yıllardır demokrasiden dem vurup Türkiye'yi acımasızca eleştirenler, teröre karşı olduklarını hemen her

fırsatta dile getirenler, şimdi de dile kolay sayın seyirciler, 30 bin kişinin ölümünden sorumlu bir caniyeye kucak açıyorlar. Şimdi ekranlara getireceğimiz görüntüler neye ve kime kucak açtıklarından habersiz olan eşkıya destekçilerine ithaf olunur.

VTR

:

(1) Şehit cenazesi görüntüleri, şehit yakınlarının çığlıkları.

(2) Basılan bir evde yataktaki ölü çocukların görüntüleri.

(3) Şehit oğlumun Türk bayrağına sarılı tabutu üzerindeki fotoğrafına sarılarak ağlayan bir baba.

(4) Şehit yakınları ağlarken.

SES (1. yazı)

: Genç yaşlı demediler (ekranda siyah fon üzerine beyaz yazıyla yazılmış olan cümleler aynı zamanda yüksek sesle okunuyor)

VTR (5)

: Bir hastanenin önünde ölü kadınları taşıyan doktorlar

SES (2. yazı)

: 550 bebek öldürdüler.

VTR (6)

: Ölü çocuk ve bebeklerin görüntüleri. Kadınlar başlarında ağlıyor.

SES (3. yazı)

: Ana karnındakileri bile katlettiler.

VTR (7)

: Ölü çocuklar

SES (4. yazı)

: Savunmasızdılar, acımadılar.

VTR (8)

: Ağlayan kadınlar.

SES (5. yazı)

: Köy bastılar.

VTR (9)

: Yakılıp yıkılmış bir köyün görüntüleri.

SES (6. yazı)

: Yol kestiler.

VTR (10)

: Yakılmış otobüslerin görüntüleri.

SES (7. yazı)

: Ağacı, yeşili yaktılar.

VTR (11)

: Orman yangını görüntüsü.

SES (8. yazı)

: Hayvanları bile öldürdüler.

VTR (12)

: Ölü hayvan görüntüleri.

SES (9. yazı)

: Çocukları kandırıp katil yaptılar.

VTR (13)

: Silah talimi yapan genç PKK'lı kadınlar.

SES (10. yazı)

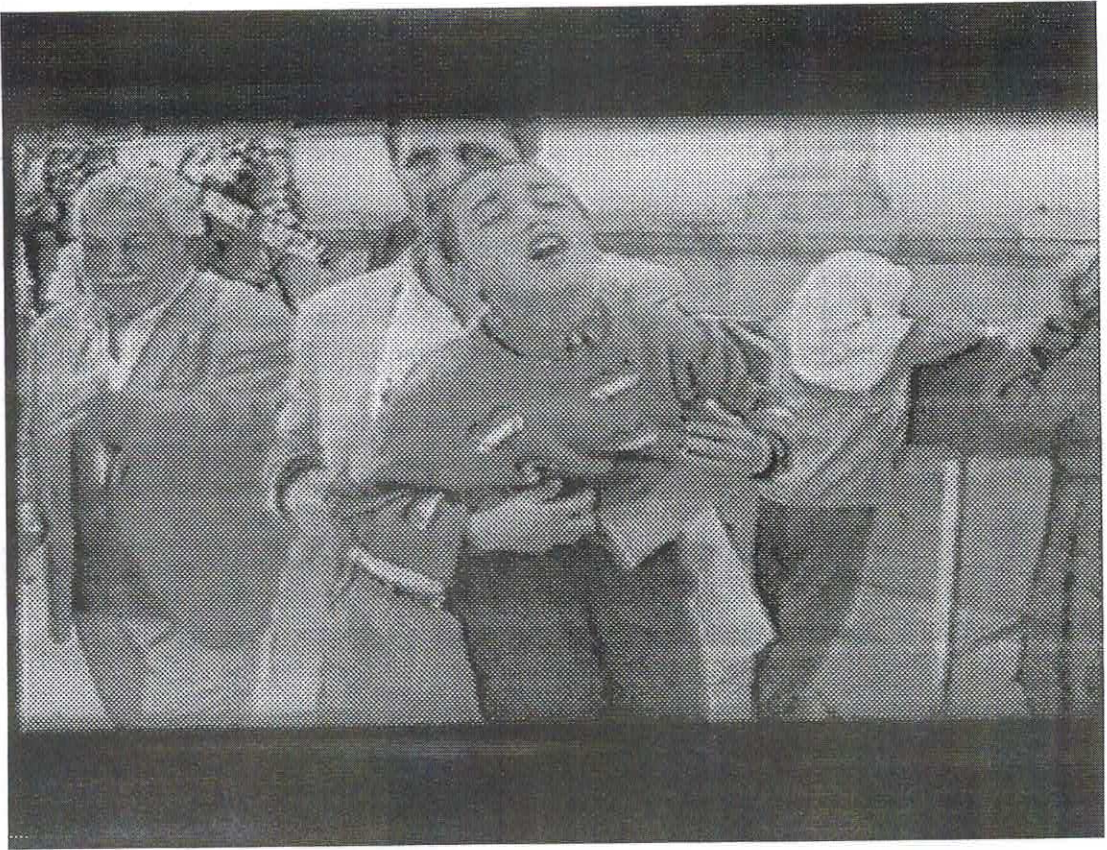
: Dağlar eşkıyayla doldu.

VTR (14)

: Dağlık arazide arkaları dönük, kaçan insanlar.

SES (11. yazı)

: Kardeşliği, dostluğu kana buladılar.

- VTR (15) : Şehit cenazesi görüntüleri. Türk bayrağına sarılı tabutların başında ağlayan şehit yakınları. "Ağabeyimi geri verin" diye bağırarak ağlayan bir çocuk.
- SES (12. yazı) : Türk'ü Kürt'ü öldürdüler.
- VTR (16) : Bir hastanenin önünde ölü adamlar taşınıyor. Bir polis ağlıyor.
- SES (13. yazı) : Savunmasız 4 bin 322 insanı.
- VTR (17) : Mısır Çarşısı patlamasından görüntüler.
- SES (14. Yazı) : 4 bin 748 asker ve polisi şehit ettiler.
- VTR (18) : Şehit cenazesi görüntüleri ve ağlayan şehit yakınları. Toplu şehit cenazesi görüntüleri, Türk bayrağına sarılı onlarca tabut.
- SES (15. yazı) : Çocuklar (burada ekranda görünen 'çocuklar' yazısının altına ölü çocuk görüntüleri döşenmiş, doğal ses açık, haykırışlar duyuluyor).
- SES (16. Yazı) : Yaşlılar (burada ekranda görünen 'yaşlılar' yazısının altına ölü kadın görüntüleri döşenmiş, doğal ses açık, haykırışlar duyuluyor).
- SES (17. yazı) : Kadınlar (burada ekranda görünen 'kadınlar yazısının altına ölü kadın görüntüleri döşenmiş, doğal ses açık, haykırışlar duyuluyor).
- SES (18. yazı) : Öğretmenler (burada ekranda görünen 'öğretmenler' yazısının altına ders yapılan bir sınıftan görüntüler döşenmiş. Doğal ses açık. Bir öğretmen tahtayı göstererek "Ne yazıyor burada?" diye soruyor, çocuklar hep bir ağızdan "Atatürk" diye bağırıyor).
- SES (19. yazı) : 30 bin kişinin canını aldılar.
- SES (20. yazı) : Acılar yüreklere sığmadı.
- SES (21. yazı) : Bu acılar unutulmadı, unutulmayacak!
- VTR (19) : "Geri verebilir misiniz ağabeyimi?" diyerek Türk bayrağına sarılı tabuta kapanıp ağlayan çocuk.
- SES (22. yazı) : Barış güvercinlerini katleden eşkiyayı destekleyenlere bu görüntüler ithaf olur.

KANAL D ANA HABER BÜLTENİ, 15 KASIM 1998

2.6.2. Haber Söylemi İncelemesi

15 Kasım 1998 tarihli bu haberde amaç, anonsta da belirtildiği şekliyle, Öcalan'ı Türkiye'ye iade etmeyen İtalya'ya, terörün ne demek olduğunu anlatmaktır. Bu nedenle haber boyunca terörün acımasızlığına vurgu yapılmakta, bunu güçlendirecek pek çok görüntü kullanılmaktadır. Ancak bu haber bültenini İtalyan'ların izlemediği/izlemeyeceği haberciler tarafından bilindiği kadar, izleyicilerce de bilinen bir gerçektir. Öyleyse haberci, izleyiciyle arasında bir oyun yaratmaktadır. İzleyici PKK terörün ne anlama geldiğini zaten bilmektedir. Anonsta izleyiciye, ekrana gelecek görüntülerin "Eşkıya destekçilerine (Öcalan'ı iade etmeyen İtalyanlar'a)" ithaf edildiği söylenerek, 'biz sizin terörün ne olduğunu bildiğinizi zaten biliyoruz ama İtalyanlar bilmiyor, onlara da anlatalım istedik' mesajı verilmektedir. Burada haberci, izleyicinin göstermek isteyeceği düşünülen tepkiyi, onlar adına İtalyanlar'a gösterir gibi yapmaktadır. Aslında haberde izleyiciye 'tepki göstermek için çok nedeniniz var, tepki gösterin' denmektedir. Bu haberin hemen ardından 'İtalya'ya sesinizi duyurun' kampanyası haberinin girilmesi, bir tesadüf olmasa gerektir.

Ulusal kimliğin yeniden üretimine ilişkin ipuçları anonsta birlikte görünürlük kazanmaktadır. Anonsun ikinci cümlesinde geçen, "demokrasiden dem vurup Türkiye'yi acımasızca eleştirenler, teröre karşı olduklarını hemen her fırsatta dile getirenler" tanımlamasının altında yatan anlam çok açıktır: 'İtalya demokrasi bahanesiyle Türkiye'yi eleştiriyordu ama bu aslında Türkiye'nin işlerine karışmak için uydurulan bir bahaneydi. Yine İtalya, teröre karşı olduğunu söylüyordu ama şimdi 'caniye' destek veriyor, bu mu demokrasi? İkiyüzlü İtalya, ikiyüzlü Batı. Bu ikiyüzlülere karşı birlik olalım! Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur!'

Böylelikle anonsun hemen ardından, neden birlik olmamız gerektiği anlatılmakta, benzer haberlerde de kullanılan görüntüler kullanılarak, izleyicinin şehit yakınlarıyla

özdeşleşmesi sağlanmaktadır. Birinci sestem itibaren terörün yalnızca askerleri değil, sivilleri de hedef aldığı, kadın ve çocukların yanında 550 bebeğin bile ölümünden sorumlu olduğu, hatta ve hatta doğayı (vatan topraklarını) bile harap ettiği vurgulanmaktadır.

On ikinci seste, “Türk’ü, Kürt’ü öldürdüler” cümlesinin okunması dikkat çekicidir. Bu cümleyle ‘Batı’nın zannettiği gibi, PKK hareketinin bir ulusal Kürt hareketi olamayacağı, bunun büsbütün bir terör hareketi olduğu, zira Kürtlerin de ölümünden sorumlu oldukları’ mesajı verilmektedir. Bu cümlenin altında yatan bir diğer anlam da Kürtler’in de Türk vatandaşı olduğu’dur. Haberciler burada ‘biz sadece ölen Türklere üzülüyoruz, ölen Kürtler için de üzülüyoruz, onlar da bizim vatandaşlarımız’ şeklinde özetlenebilecek bir tutum sergilemektedirler. Böylelikle haberciler, vatandaşlık kimliği etrafında şekillenen bir ulusal kimlik algısına sahip olduklarını anlatmak istemektedirler.

On sekizinci sesle birlikte haberin içine ‘Atatürk’ vurgusunun eklenmiş olması haberde yaratılmak istenen anlam açısından önem taşımaktadır. ‘Atatürk’ biz bilincini oluşturan unsurlar arasında, ulusal birlik ve beraberliği simgeleyen bir semboldür. Bu sembolün ‘Öğretmenler’ yazısının altına döşenmiş olması da bir tesadüf değildir. Öğretmenler, ulusal eğitimi simgelemektedirler ve ulusal kimliğin kitlelilik kazanmasında etkilidirler.

Kısacası bu haberde, terörün yaşattığı acılar bir kez daha hatırlatılarak bir sonraki habere zemin hazırlanmaktadır. Haberde yaratılan anlam, Türk insanının Öcalan’ı iade etmeyen İtalya’ya ya tepki göstermekte haklı olduğu yönündedir.

2.7. Kanal D Ana Haber Bülteninde “İtalya’ya Sesinizi Duyurun” Kampanyası

2.7.1. 15 Kasım 1998 Tarihli Haber Metni

ANONS

: Unutmak mümkün değil sayın seyirciler. Ve işte tüm bunlara rağmen İtalya'da bazı kişi ve kuruluşlar Türkiye'de binlerce aileyi acılara boğan örgütün elebaşı Abdullah Öcalan'ı aklama çabası içinde. Kanal D, Türk insanının haklı tepkisini İtalyanlar'a aktarmak için bir kampanya başlatıyor. İşte İtalya'da sesinizi duyurabileceğiniz telefon ve faks numaraları ve adresler.

VTR (1)

: İtalya ve AB bayraklarının dalgalandığı İtalyan parlamento binası dış cephe görüntüsü.

SES (1)

: İtalya'da özellikle parlamento içinde etkisi olan yeşiller ve komünistler bölücü terör örgütünü koruyucu bir tavır içine girdiler.

VTR (2)

: İtalyan parlamento binası içindeki bir salonda Kani Yılmaz'ın basın toplantısı görüntüsü. Duvarda "Parlamento Kurdistane Lan Deveyi Welat in Exile" yazılı bir pankart asılı.

SES (2)

: Önce sözde Kürt parlamentosunun İtalyan parlamentosunda toplantı yapmasına izin verdiler.

VTR (3)

: Gemi ve üzerinde uçan bir helikopter görüntüsü.

SES (3)

: Ardından gemilerle İtalya kıyılarına ulaşan kaçaklara siyasi sığınma hakkı tanıdılar.

VTR (4)

: Gemideki kaçakların görüntüleri.

SES (4)

: Uluslararası antlaşmalara göre İtalya'da bulunması bile yasak olan terör örgütü PKK'nın Avrupa temsilcisi Kani Yılmaz rahatça basın toplantısı düzenledi.

VTR (5)

: Kani Yılmaz basın toplantısında.

SES (5)

: Ve son olarak da kanlı terör örgütünün elebaşısını aklama çabaları yoğunlaştı.

VTR

:

(6) Abdullah Öcalan.

(7) İtalya sokaklarında PKK bayrakları ile gösteri yapanların görüntüleri.

SES (6)

: İtalya bu tavırlarıyla neredeyse örgütü yıllardır barındıran Suriye'nin yerini doldurmaya hazırlanıyor.

VTR (8)

: Doğulu köylü kadınlar çocuk cesetlerinin başında ağlarken.

- SES (7) : Oysa İtalya bir NATO ülkesi. NATO antlaşmalarına göre, değil Abdullah Öcalan gibi bir kanlı teröriste kucak açmak,
- VTR :
- (9) Abdullah Öcalan.
- (10) PKK'lılar İtalya sokaklarında gösteri yaparken.
- SES (8) : PKK'lıların ülke topraklarında gösteri yapmasına bile izin verilmemesi gerekiyor.
- VTR :
- (11) Gösteri yapan PKK'lılar.
- (12) Gösteriler sırasında dövülen Türk gazeteciler (yüzleri kanlı).
- SES (9) : Kanal D, bütün bu gelişmeler üzerine, İtalya'da etkili olan kişi ve kuruluşlara Türk halkının haklı tepkisini aktarmak için bir kampanya başlatıyor. Bütün demokratik kitle örgütleri, sanayi ve ticaret odalarıyla, İtalya'yla iş yapan iş adamlarımızı ve şirketlerimizi kanlı terör örgütü PKK ve onun elebaşı Abdullah Öcalan'a karşı Türkiye'nin haklı sesini İtalya'ya duyurmaya göreve çağırıyoruz. Gerekirse İtalyan mallarına karşı tedbir alınacağı ve bunun sivil bir karar olarak gelişeceğinin İtalya'ya duyurulmasını istiyoruz.
- VTR (13) : Abdullah Öcalan.
- SES (10) : Haydi Türkiye, Abdullah Öcalan'ın yakalanma mutluluğumuzu onu Türkiye'ye getirip yüce adalete teslim etme bayramına dönüştürelim! İşte terör örgütünün elebaşı Öcalan'ın iade edilip kanlı geçmişinin hesabını vermesi için İtalya'ya Türkiye'nin sesini duyuracak telefon, faks ve adresler.
- (...)

2.7.2. Haber Söylemi İncelemesi

“İtalya’ya Sesinizi Duyurun” kampanyası haberini iki aşamalı bir haber olarak değerlendirmek mümkündür. Haberin birinci aşaması, “Eşkiya Destekçilerine İthaf Olunur” haberiyle ekrana gelmiştir. Birinci aşamada izleyiciye, terörün yaşattığı acılar

anımsatılmış ve 'tepki göstermekte neden haklı olduğu' anlatılmıştır. İkinci aşamada ise, İtalya'nın neden haksız olduğu anlatılmaktadır. Bu iki haberde de haberci, haber bültenini bir nevi mahkeme, kendini de müdahil avukat yerine koyarak, Öcalan'ı ve İtalya'yı yargılamaktadır. Bu temsili mahkemede izleyici, ikna edilmeye çalışılan yargıç konumundadır. İzleyici, haberleri izledikten sonra kararını verecek, ikna olursa İtalya'ya şesini duyurmak üzere kendisine verilen telefon, faks ya da adresler vasıtasıyla tepkisini dile getirecektir.

Haber boyunca, İtalya'nın neden haksız olduğu kanıtlanmaya çalışılmaktadır. İtalya'nın haksızlığının dayandırıldığı ilk kanıt, İtalyan parlamentosu içinde 'sözde Kürt parlamentosunun' toplantı yapmasına izin verilmesidir. Kürt parlamentosunun başına 'sözde' sıfatının eklenmesi, Kürt hareketinin siyasi örgütlenmesini tanımayan resmi görüşün bir ifadesidir.

Öte yandan bu haberde, Taner Akçam'ın, Türk ulusal kimliğinin özelliklerini sıralarken değindiği 'Batının çifte standardı ve bize haksızlık yapıldığı' düşüncesinin izlerine rastlamak mümkündür. İtalya, PKK'nın Türkler'e yaptıklarını göz ardı etmektedir, oysa göz ardı edilmemesi gereken her şey bir önceki haberde ortaya konmuştur. İtalya çifte standart uygulamaktadır: Türkler'in Öcalan'ın iade istemine kulak verilmezken, Kani Yılmaz'a basın toplantısı düzenleme, kaçaklara da siyasi sığınma hakkı tanınmıştır. Haberde İtalya'nın resmen ve hukuken haksız olduğu uluslararası antlaşmalara dayandırılarak ispatlanmaktadır.

Sekizinci seste, PKK'lıların gösteri yapmalarına izin verildiğinin söylenmesi ve buna eşlik eden on ikinci VTR'de dövülen Türk gazetecilerin gösterilmesi, haberciler açısından 'İtalya'nın sergilediği çifte standardı' açıkça ortaya koymaktadır. On ikinci VTR'deki görüntülerle, önceki günün haberlerine gönderme yapılmaktadır. 14 Kasım 1998 tarihli haberlerde, bu görüntülere sıklıkla yer verilmiş, İtalyan polisinin Türk gazetecilerinin dövülmesine müdahale etmediği üzerinde uzun uzun durulmuştur.

Böylelikle izleyiciyi ikna süreci tamamlanmıştır. Haberin sonunda, dokuzuncu sesle birlikte, Kanal D'nin gerçekleştirdiği 'önemli hizmete', Türk halkının katılımını sağlamak üzere çağrı yapılmaktadır. Dokuzuncu sesteki "göreve çağırıyoruz" ifadesinden, 'İtalya'ya tepki göstermek bir tercih değil, Türk'ün görevidir' anlamı çıkmaktadır. Onuncu seste kullanılan ifadeler ise ulusal kimliğin yeniden üretimine dair önemli unsurları içermektedir. Örneğin, "Abdullah Öcalan'ın yakalanma mutluluğumuzu onu Türkiye'ye getirip yüce adalete teslim etme bayramına dönüştürelim" cümlesinde güçlü bir 'biz' vurgusu olduğu dikkat çekmektedir. Abdullah Öcalan'ın yakalanması kolektif bir mutluluktur, 'bizim mutluluğumuz'dur. Bu mutluluğu 'bayrama' dönüştürmek, 'bizim elimizde'dir. Bilindiği gibi bayramlar ve benzeri törensel kutlamalar, ulusal kimliğin oluşumunda 'biz' bilincini pekiştirmeleri açısından önemli bir role sahiptirler. Bu yüzden burada 'bayram' kelimesinin kullanılmış olması bile, ulusal kimliğin yeniden üretiminde tek başına etkili olabilecek bir söyleme işaret etmektedir.

2.8. Kanal D Ana Haber Bülteninde Reha Erus'la Canlı Telefon Bağlantısı

2.8.1. 16 Kasım 1998 Tarihli Haber Metni

(...)

Kanal D İtalya

muhabiri

Reha Erus (1)

: İtalyan basını ilk kez, İtalya'nın büyük bir çıkmazda olduğunu kabul ediyor, bu ilginç. "Apo iade edilirse 200 bin PKK'lı Roma'ya yürür ve eylemler yaparlar. Eğer sığınma hakkı tanınırsa o zaman Türk - İtalyan ilişkileri kopar. Coğrafi açıdan önemli Türkiye, İtalya'yı mülteci akınına boğar. Milliyetçi Türkler, ülkücüler, Roma'yı İtalyanlar'ın başına yıkar" diyorlar. .

Spiker

Serap Ezgü (1)

: Reha, bir de bu hastane olayıyla ilgili konuşmamız gereken çok önemli şeyler var. Bugün kesinleşti Apo'nun hastanede olduğu. Önceki gün PKK yanlıları Türk gazetecilere saldırdılar. İtalyan polisi seyirci kaldı, görüntülere yansıdı. Bugün bizim arkadaşlarımız aynı şekilde gözaltına alındı. Ancak biz seninle zaman zaman konuşmalarımızdan da şöyle bir sonuç, şöyle bir intiba edindim. PKK yanlıları hastanenin çevresindeler, onlar da gösteri yapıyorlar, bir anlamda Apo'yu koruyorlar. Ama İtalyan polisi onlara da seyirci kalırken bizim gazeteci arkadaşlarımızı gözaltına alabiliyor. Bu çelişki nasıl izah edilebilir?

Reha Erus (2)

: Şunu söylemek istiyorum. Son verilere göre bu hastane aslında özel bir klinik. Ve bu klinik önünde büyük önlemler almışlar. Fakat bu kliniğin önünde PKK yanlısı militanların da bulunduğu görülüyor. Hatta bazıları Türk basınına tehditler savuruyorlar İtalyan jandarmalarının gözü önünde. İsteyen her PKK militanı Apo'nun yanına girebiliyor. Özellikle PKK'nın üst düzey yetkilileri giriyorlar, mesajlar alıyorlar, dışarı çıkarıyorlar, geri getiriyorlar Apo'ya. Yani anlamadım bu tutuklama nasıl bir tutuklama, onu anlayamadım.

Serap Ezgü (2)

: Ve tutuklu bir insanı PKK nasıl koruyabiliyor orada? Tabii üzerinde çok konuşulması gereken konular bunlar. Bir de Reha, hükümet içinden PKK yanlısı bir grup, PKK'yı desteklediğini, Apo'yu desteklediğini açık açık dile getirdi. Peki hep suskun kalan muhalefetten bir ses çıkmadı mı Reha?

Reha Erus (3)

: Evet çıktı. Bugün çıktı. Muhalefet sesini biraz daha yükseltti. Eskiden 'cılız' kelimesini kullanıyorduk. Bugün sesini biraz daha yükselterek, Apo için ilk kez 'terörist' kelimesini kullandı sağcı ulusal birlik partisi lideri. Apo'dan 'terörist', PKK'dan

da 'terör örgütü' olarak söz etti ve Türkiye'yle ilişkilerin bozulmaması gerektiğini söyledi.

(...)

2.8.2. Haber Söylemi İncelemesi

Kanal D İtalya muhabiri Reha Erus'la, spiker Serap Ezgü arasında geçen diyalogdan oluşan 16 Kasım 1998 tarihli bu haber metninde şu mesajlar dikkat çekmektedir: İtalya PKK'yı destekliyor, Türklere çifte standart uygulanıyor. Gerek Serap Ezgü'nün sorduğu sorular, gerekse Reha Erus'un anlattıkları, bu mesajları desteklemektedir.

Reha Erus ilk konuşmasında, Öcalan sorunu nedeniyle İtalya'nın içinde bulunduğu durumu İtalyan basınının nasıl yorumladığını aktarmaktadır. Buradaki, "Milliyetçi Türkler, ülkücüler, Roma'yı İtalyanlar'ın başına yıkar" ifadesi, İtalyan basınında yer almış olmasına rağmen, Reha Erus, İtalyan basınında yer alması olabilecek pek çok haber içinden bunu seçmiş ve dile getirmiştir. Seçilen haberde Türkiye'nin dünyadaki önemi söz konusu olduğunda hep değinilen 'coğrafi açıdan önemli Türkiye' tanımlamasının da yer alması, Reha Erus'un bu tespitle birlikte önceki tespiti de onaylar yönde bir tutum içinde olduğunu düşündürmektedir. Dolayısıyla Reha Erus, habere neyin dahil edilmesi gerektiğine karar verirken, tercihini 'Türkiye'nin gücünün' İtalya'da bilindiğini anlatan bir haber yönünde ortaya koymuştur.

Serap Ezgü'nün ilk sorusunda, bu haberler hakkında yorum yapmadığı ve konuyu doğrudan İtalya'nın sergilediği 'çelişkili' tutuma çekmek istediği görülmektedir. Ezgü sorduğu soruya öznel yorumunu katarak, Türk gazetecilerinin bir önceki gün PKK yanlıları tarafından dövülmesine seyirci kalan İtalyan polisinin, PKK yandaşlarının yaptığı gösterilere müdahale etmemesini yadırgadığını ifade etmektedir. Ezgü aslında

herhangi bir Őeye cevap aramamakta, Reha Erus'tan konuyla ilgili öznel yargısını onaylamasını beklemektedir. Nitekim Reha Erus verdiği cevapta, PKK'luların nasıl serbestçe Öcalan'ın yanına girdiklerini anlatarak, bir yandan Ezgü'nün yorumunun doğruluğunu kanıtlamaya çalışırken, bir yandan da bu yoruma katıldığını belirtmektedir.

İkinci sorusunda Serap Ezgü, İtalyan parlamentosunda Öcalan'ı destekleyen hükümete karşı, muhalefetin tutumunun ne olduğunu öğrenmek istemektedir. Reha Erus verdiği cevapta, muhalefetin sesini yükselttiğini söylemekte ve sağcı ulusal birlik partisi liderinin 'terör' ve 'terörist' kelimelerini kullanmış olmasının önemini vurgulamaktadır. Erus aslında muhalefetin Türkiye'yi desteklediğini söylememektedir; ancak bu kelimelerin kullanılmış olmasını destek olarak yorumlamaktadır.

Kısacası bu diyalogda, ulusal kimliğin yeniden üretimi açısından haberde verilmeye çalışılan üç mesaj dikkat çekmektedir: 'Türkler Roma'yı İtalyanlar'ın başına yıkacak güçtedir, bunu biz söylemiyoruz, İtalyan basını söylüyor'; 'İtalyan'lar PKK'ya destek verirken Türkler'e vermiyorlar, çifte standart uyguluyorlar'; 'İtalya'da muhalefet doğru yolu buldu, Öcalan'a 'terörist', PKK'ya 'terör örgütü' dedi'.

2.9. Kanal D Ana Haber Bülteninde Bülent Ecevit'in Açıklaması

2.9.1. 2 Haziran 1999 Tarihli Haber Metni

Anons :Başbakan Ecevit, Türkiye'nin Apo davasında başarılı bir sınav verdiğini söyledi. Ecevit, "Öcalan'ın ifadeleri ve yargı süreci Türkiye'nin kıvancını, ona yardım eden ülkelerin de utancını ortaya koydu" dedi.

(...)

VTR

: Parti grup toplantısında konuşan Bülent Ecevit kürsüde.

Ecevit

: Mudanya – Gemlik – İmralı üçgeninde sağlanan eksiksiz düzen ve mahkemenin dünyaya örnek olacak tutumu devletimiz için bir kıvanç kaynağıdır. Abdullah Öcalan'ın mahkemedeki açıklamaları ise Türkiye'nin yıllardır nasıl bir uluslararası komployla karşı karşıya olduğunu gözler önüne sermiştir. Abdullah Öcalan davası Türkiye'nin kıvancındır. Bu dava aynı zamanda bize insan hakları, demokrasi ve uygarlık dersi vermeye kalkışan bazı ülkelerinse utancındır.

2.9.2. Haber Söylemi İncelemesi

2 Haziran 1999 tarihinde, Öcalan'ın yargılandığı duruşmanın üçüncü gününde, Bülent Ecevit yaptığı bu açıklamada, duruşmanın ne kadar mükemmel bir şekilde gerçekleştirildiğini vurgulamaktadır. Haberin buraya alınan kısa bölümünde, ulusal kimliğin yeniden üretimine dair pek çok unsuru bir arada görmek mümkündür.

Anonsta dikkat çeken en önemli cümle, Ecevit'in konuşmasından aktarılan cümledir. Anonsta Ecevit'in, "Öcalan'ın ifadeleri ve yargı süreci Türkiye'nin kıvancını, **ona yardım eden ülkelerin** de utancını ortaya koydu" dediği söylenmektedir. Oysa Ecevit konuşmasında "Bu dava aynı zamanda **bize insan hakları, demokrasi ve uygarlık dersi vermeye kalkışan bazı ülkelerin** de utancındır" demektedir.

Ecevit'in 'insan hakları, demokrasi ve uygarlık dersi vermeye kalkışan bazı ülkeler' tanımlamasını, haberciler hiç tereddüt etmeden 'Öcalan'a yardım eden (teröre destek veren) ülkeler' olarak değiştirmişlerdir. Bu durumda haberciler açısından, 'demokrasi ve insan hakları dersi vermek'le 'teröre destek vermek' arasında bir fark yoktur, bu iki ayrı tanımlama bir ve aynı şey olarak sunulmaktadır.

Ecevit'in cümlesinin anonsta bu denli rahatlıkla değiştirilmiş olması, habercilerin de Türk ulusal kimliğindeki genel geçer demokrasi ve insan hakları algılamasını

paylaştığını ortaya koymaktadır. Bu algılamaya göre Batı, demokrasi ve insan haklarını Türkiye'nin içişlerine karışmak için bahane olarak kullanmaktadır ve bunun teröre destek vermekten bir farkı yoktur.

V. BÖLÜM

Sonuç

Tezin başında, modernist milliyetçilik kuramından yola çıkılarak, ulusal kimliğin, sonradan inşa edilen bir aidiyet biçimi olduğu için, sürekli ve yeniden üretilmesi gerektiği; bu aidiyetin 'öteki' fikri ile tanımlandığı, ulus içindeki farklılıkları yadsımaya ve olası diğer aidiyet biçimlerini kapsamaya meyilli olduğu üzerinde durulmuştur. Ulusal kimliğin yeniden üretimi sürecinin, içinde bulunulan dönemin teknolojik koşulları doğrultusunda şekillendiği de, yine modernist milliyetçilik kuramı çerçevesinde ele alınmıştır. İşte bu düşünceler doğrultusunda, günümüzde medyanın, özellikle de yaygınlığı nedeniyle televizyonun, ulusal kimliğin yeniden üretiminde kaçınılmaz olarak etkin bir rol oynadığı gerçeği, bu tezde televizyon haber bültenlerinden yola çıkılarak ortaya konmuştur.

Ernest Gellner'in "...En önemli ve devamlı mesaj bizzat iletişim kanalı tarafından, böylesi medyaların modern hayatta edindikleri rol tarafından yaratılır. Asıl mesaj, önemli olanın aktarımların dili ve üslubu olduğudur...gerçekte ne söylendiğinin pek az önemi vardır" saptamasından hareketle, televizyonda Öcalan haberlerinin dili ve üslubu, Van Dijk'ın geliştirdiği söylem analizi yöntemiyle incelendikten sonra, ulusal kimliğin, Michael Billig'in de dediği gibi, "bilgi bombardımanına tutulduğumuz bu dünyada, unutmayacağımız bir aidiyet biçimi" olduğu, sonucuna varılmıştır.

Abdullah Öcalan'ın yakalanmasını takip eden günlerde, televizyonların ana haber bültenlerinde yayınlanan haberlerden seçilmiş örneklerde pek çok ortak nokta göze çarpmaktadır. Her şeyden önce, burada incelenen haber metinlerinin neredeyse tümünde Öcalan meselesinin haberciler tarafından son derece popülist bir yaklaşımla, bir o kadar da resmi görüşün paralelinde ele alındığı gözlenmektedir.

Öcalan haberlerinde sergilenen popülist tutum, kuşkusuz içinde halk arasında teröre duyulan tepkiyi barındırmaktadır. Ancak bu tepkinin, izleyici kitle faktörüne rağmen, tamamen doğal ya da tamamen sivil bir tepki olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Öcalan ve PKK'yı nitelemek için kullanılan pek çok sıfat, siyasi bir kararı yansıtmaktadır. Öte yandan, haber bültenlerinde yer almasına rağmen, aslında haber değeri taşıyıp taşımadığı tartışılabilir pek çok metin incelenmiştir. Bu metinler haber vermekten çok birer öykü anlatmaktadırlar. Bu öyküler 'Türk halkının acılı öyküleri' ya da 'Öcalan'ın gülünç halinin öyküleri'dir ve neredeyse tamamen kurguya dayalıdır. Haber bültenlerinde kullanılan öykülerin dozu, kuşkusuz daha çok izleyici çekmek için arttırılmaktadır.

İncelenen haber kayıtlarında, ulusal kimliğin yeniden üretimine katkıda bulunan haber söylemi dahilinde en fazla göze çarpan nokta, 'biz' ve 'ötekiler'in çok keskin çizgilerle birbirinden ayrıldığıdır. Bu ayrılığın altı çizilirken, 'biz', 'haklı / mağdur / ortak acıları paylaşan / zarar görmüş / anlaşılamayan / tepkili / bir, beraber ve bütün / vatana sadık / Türk' olarak tanımlanmaktadır. 'Ötekiler'in tanımı ise temelde 'kötü / düşman / hain / ikiyüzlü / içten pazarlıklı / çifte standart uygulayan / bizi bölmek isteyen' olarak yapılmaktadır. 'Biz' bir ve bütüncü, 'öteki' çok ve çeşitlidir. Abdullah Öcalan karakteri, 'hain / bölücü / acımasız / kanlı / katil / terörist' olarak içimizden çıkan bir 'öteki'dir, hatta 'ötekilerin en kötüsü'dür. Diğer ötekiler ise tamamen dışımızdan, farklı ve yabancıdır. Onlar, Öcalan'a verdikleri destek nedeniyle 'kötüdürler, işbirlikçidirler ve Türkler'e / Türkiye'ye düşman'dırlar.

İncelenen haberlerde karşımıza çıkan bu ortak model, Türk ulusal kimliğinin tarihten gelen ve etkisini günümüzde hâlâ sürdüren pek çok özelliğini içinde barındırmaktadır. Öcalan haberlerindeki söylem, Türk ulusal kimliğini bir yandan yeniden sunarken, bir yandan da yeniden üretmektedir.

Bu tez, televizyon haberlerinin ulusal kimliği nasıl yeniden ürettiğini anlama çabası olarak değerlendirilmelidir; burada, televizyon haberlerine eleştirel bir bakış getirme kaygısı güdülmemiştir. Ayrıca, haberlerin aslında nasıl hazırlanması gerektiğine dair öneriler getirmek de amaçlanmamaktadır.

Tez boyunca gözlenebileceği gibi, bu çalışmada söylem incelenirken, esas olarak televizyon haberleri üzerinde durulmuştur. Ancak bu, ulusal kimliğin yeniden üretiminin yalnızca televizyon haberleriyle sınırlı olduğu anlamına da gelmemektedir. Bu nedenle, buradakinin benzeri bir çalışmanın pek çok farklı iletişim kanalı temel alınarak yapılabileceğini belirtmekte yarar görüyorum. Öneri olarak, benzer çalışmalar, televizyonun genelini kapsayabileceği gibi, örnek programlar üzerinden de (reklamlar, spor programları, TGRT'de yayınlanan *Mehmetçik* ya da TRT'de yayınlanan *Perde Arkası* programları vb.) yapılabilir. Ya da farklı kitle iletişim araçlarının (sinema filmleri, günlük gazeteler, radyo kanalları, İnternet siteleri vb.) kendilerine has anlatı biçimlerinden yola çıkılarak, bu mecralarda ulusal kimliğin nasıl yeniden üretildiği incelenebilir.

Sonuç olarak, geniş bir olguyu anlamaya yönelik bu dar kapsamlı çalışma, televizyon haberlerinin izleyiciler için çoğu zaman görünmez olabileceğini düşündüğüm işlevlerinden birini, ulusal kimliğin yeniden üretimindeki rolünü, açıkça ortaya koyarak, konuya akademik bir katkı sağlamayı amaçlamıştır.

Kaynakça

- Ahmad, Feruz. *Modern Türkiye 'nin Oluşumu*. İstanbul: Sarmal, 1995.
- Akçam, Taner. *Türk Ulusal Kimliği ve Ermeni Sorunu*. İstanbul: İletişim, 1995.
- Alemdar, Korkmaz, *Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar*. İstanbul: Afa Yayıncılık ve TÜSES Vakfı, 1999.
- Altaylı, Fatih. "Massimo D'Alema Maksimum Dallama".
<http://hurweb02.hurriyet.com.tr/hur/turk/98/11/18/yazarlar.htm>, 18.11.1998
- Anderson, Benedict. *Hayali Cemaatler*. İstanbul: Metis, 1995.
- Aydın, Suavi. *Kimlik Sorunu, Ulusallık ve "Türk Kimliği"*. Ankara: Öteki Yayınevi, 1998.
- Behar, Büşra Ersanlı. *İktidar ve Tarih: Türkiye 'de Resmi Tarih Tezinin Oluşumu (1929-1937)*. İstanbul: Afa, 1992.
- Belge, Murat. *Türkler ve Kürtler Nereye?*. İstanbul: Birikim, 1996.
- Berkowitz, Dan. *Social Meanings of News*. Londra: Sage Publications, 1997
- Billig, Michael. *Banal Nationalism*. Londra: Sage Publications, 1995.
- Bora, Tanıl. *Milliyetçiliğin Kara Baharı*. İstanbul: Birikim, 1995.
- Bostancı, M. Naci. *Bir Kolektif Bilinç Olarak Milliyetçilik*. İstanbul: Doğan Kitapçılık, 1999.
- Chandler, Daniel. "Notes on the Construction of Reality in TV News Programmes".
www.aber.ac.uk/media/modules/TF33120/news.html, 15.01.2001
- Çolakoğlu, Nuri, "Media & Television in Turkey" başlıklı yayınlanmamış rapor, İstanbul, 2000.
- Dahlgren, Peter. *Television and the Public Sphere*. Londra: Sage Publications, 1997
- Demirer, Temel -Gökçe Özgür. "Andıçlı F- tipi Medya", Özgür Üniversite Forumu. 12, (Ekim-Aralık) 2000.

- Dijk, Teun Adrianus van. "Power and the News Media", Der. David L. Paletz, *Political Communication in Action*. Cresskill: Hampton Press, 1996.
- Dijk, Teun Adrianus van. *Discourse as Structure and Process*. Londra: Sage, 1997
- Dijk, Teun Adrianus van. "Principles of Critical Discourse Analysis", *Discourse and Society*, 4(2), 249-283
- Dijk, Teun Adrianus van. *News Analysis*. New Jersey: Lawrence Erlbaum, 1988.
- Dijk, Teun Adrianus van. *News as Discourse*. New Jersey: Lawrence Erlbaum, 1988.
- Drummond; Philippe, Richard Peterson, Janet Willis. *National Identity and Europe*. Londra: BFI Publishing, 1993
- Eralp, Atila. *Türkiye ve Avrupa*. Ankara: İmge, 1997
- Ergun, Doğan. *(Kimlikler Kısacasında) Ulusal Kişilik*. Ankara: İmge, 2000.
- Fiske, John. *Television Culture*. Londra: Routledge, 1997
- Gans, Herbert. *Deciding What is News*. New York: Vintage Books, 1980.
- Gellner, Ernest. *Nations and Nationalism*. Oxford: Blackwell, 1983.
- Georgeon, François. *Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri: Yusuf Akçura 1876-1935*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1996.
- Gökalp, Ziya. *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: Kamer Yayınları, 1996.
- Hartley, John. *Understanding News*. Londra: Routledge, 1995.
- Hilav, Selahattin. "Düşünce Tarihi 1908-1980", Der. Sina Akşin, *Türkiye Tarihi-4: Çağdaş Türkiye*. İstanbul: Cem Yayınevi, 1997.
- Hobsbawm, Eric J.. *Milletler ve Milliyetçilik*. İstanbul: Ayrıntı, 1995
- Hobsbawm, Eric J.. *The Invention of Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press, 1983.
- İnalcık, Halil. *Ziya Gökalp: Yüzyıla Damgasını Vuran Düşünür*, Doğu-Batı, no.12 (Ağustos-Eylül-Ekim 2000).

- Karpat, Kemal. *Türk Demokrasi Tarihi, Sosyal, Ekonomik, Kültürel Temeller*. İstanbul. Afa, 1996
- Keyman, Fuat. "Global Modernity, Identity and Democracy: The Case of Turkey", Der: Günay Göksu Özdoğan – Gül Togay, *Redifining the Nation State and Citizen*, İstanbul: Eren, 2000.
- Kılıç, Şengül. *Biz ve Onlar (Türkiye 'de Etnik Ayrımcılık)*. İstanbul: Metis, 1992.
- Oba, Ali Engin. *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu*. Ankara: İmge, 1994.
- Özkan, Tuncay. *Operasyon*. İstanbul: Doğan Kitapları, 2000.
- Özkırımlı, Umut. *Milliyetçilik Kuramları (Eleştirel Bir Bakış)*. İstanbul: Sarmal, 1999.
- Peace, Mark. "The Construction of Reality in Television News".
www.aber.ac.uk/media/Functions/mcs.html, 24.04.2001
- Pirim, Oktay - Süha Örtülü. *PKK'nın 20 Yıllık Öyküsü*. İstanbul: Boyut Kitapları, 1999.
- Price, Monroe E.. *Television, The Public Sphere and National Identity*. Oxford: Clarendon Press, 1995.
- Schlesinger, Philip. *Medya, Devlet ve Ulus*. İstanbul: Ayrıntı, 1994.
- Timur, Taner. *Türk Devrimi ve Sonrası*. Ankara: İmge, 1993.
- Tumber, Howard. *News*. New York: Oxford University Press, 1999
- Tuşalp, Erbil. "Sansürlü Sözcükler", <http://www.milliyet.com.tr/1999/05/20/haber/hab00.html>, 20.05.1999
- Üstel, Füsun. *Türk Ocakları 1912-1931*. İstanbul: İletişim, 1997.
- Yeğen, Mesut. *Devlet Söyleminde Kürt Sorunu*. İstanbul: İletişim, 1999.
- Yıldız, Ahmet. *Ne Mutlu Türküm Diyebilene*. İstanbul: İletişim, 2001.
- Yumul, Arus-Umut Özkırımlı, "Milliyetçiliğin Fark Edilmeyen Yüzü", Varlık, 1076: 6-11.
- Ataturk.net, <http://www.ataturk.net/cumh/ttedrisat.html>

"Apo Juventushuymuş Haberi". Ana Haber Bülteni. Star TV. İstanbul. 3 Aralık 1998.

"Apo Türkiye'nin Maçını Villasında İzledi Haberi". Ana Haber Bülteni. Show TV. İstanbul. 3 Aralık 1998.

"Bülent Ecevit'in Açıklaması". Ana Haber Bülteni. Kanal D. İstanbul. 2 Haziran 1999

"Eşkiya Destekçilerine İthaf Olunur Haberi". Ana Haber Bülteni. Kanal D. İstanbul. 15 Kasım 1998.

"İtalya'ya Sesinizi Duyurun Kampanyası Haberi". Ana Haber Bülteni. Kanal D. İstanbul. 15 Kasım 1998

"Makarnanızı Temiz Tutun Kampanyası Haberi". Ana Haber Bülteni. Star TV. İstanbul. 27 Kasım 1998

"Neron Apo Haberi". Ana Haber Bülteni. Star TV. İstanbul. 17 Kasım 1998

"Öcalan Yakalandı Haberi". Ana Haber Bülteni. Star TV. İstanbul. 12 Kasım 1998.

"Reha Erus'la Canlı Telefon Bağlantısı". Ana Haber Bülteni. Kanal D. İstanbul. 16 Kasım 1998.

HOLDİNGLERE AİT MEDYA GRUPLARI		
GRUP	ETKİNLİKLERİ	KONTROLLERİNDEKİ MEDYA KURULUŞLARI
DOĞAN GRUBU (Aydın Doğan)	Aydın Doğan'ın sahibi olduğu Doğan Grubu'nun basın kuruluşları dışında, iplik, otomobil, reklamcılık, teknoloji, turizm, sigorta, factoring, yayıncılık gibi onlarca iştiraki bulunuyor. Dışbank'ın sahibi olan grubun İktisat Bankası'nda da ortaklığı bulunuyor. Ayrıca, İstanbul Trakya bölgesi elektrik dağıtım şebekesi ihalesini aldı.	Hürriyet Gazetesi - Milliyet Gazetesi - Radikal Gazetesi - Posta Gazetesi - Fanatik Gazetesi - Tempo Dergisi - Finansal Forum - Dergi Grubu - D&R Kitap Yayıncılık - Kanal D - Radyo D - Hür FM - CNN TÜRK - Süper Sport
MEDYA HOLDİNG (Dinç Bilgin)	Medya Holding: Sabah Pazarlama AŞ'nin içinde yer aldığı Medya Holding'in de Etibank'ın ana ortağı olduğu görülüyor. Dinç Bilgin'in sahibi olduğu holdingin şirketlerinden bazıları, Birleşik Basın Dağıtım AŞ, Bir-Yay AŞ, Securecard Güvenlik Kartları AŞ, Medya Basın Servisleri AŞ'dir.	Sabah Gazetesi - Aktüel Dergisi - Takvim Gazetesi - Bugün Gazetesi - Dergi Grubu - ATV - Kiss FM - Radyo Sport
ÇUKUROVA HOLDİNG (M. Emin Karamehmet)	Türkiye'nin en büyük GSM şebekesi Turkcell'in sahibi M. Emin Karamehmet'in de endüstri, finans, taşımacılık, ticaret, turizm, sigortacılık ve bankacılık faaliyetleri dikkat çekiyor. Yapı ve Kredi Bankası ile Pamukbank'ın da sahibi olan Çukurova Holding'in leasing, yatırım ortaklığı, factoring, kart hizmetleri ve finans sektöründe 9 kuruluşu bulunduğu görülüyor. Halk, Genel, Halk Yaşam sigortalarının yanı sıra, Çukurova Çelik AŞ, BMC, Çimsataş, Baytur Şirketleri bulunuyor. İnternet servis sağlayıcı şirketi Superonline ve KVK (mobil telefon) elektronik	Akşam Gazetesi - Güneş Gazetesi - Bulvar Gazetesi - Dergi Grubu - Show TV - Digi Türk - Alem FM

	telekomünikasyon yatırımları arasında yer alıyor.	
İHLAS HOLDİNG (Enver Ören)	İhlas Grubu, TGRT, Türkiye Gazetesi, İhlas Finans, İhlas Sigorta'nın yanında pek çok sektörde faaliyet gösteriyor. Enerji, gıda, telekomünikasyon ve bilgisayar, motorlu araç, inşaat, havacılık sanayii ile eğitim ve sağlık hizmetleri bu alanlardan bazıları.	Türkiye Gazetesi - İhlas Haber Ajansı - TGRT
Erol Aksoy	Bankacılık, yayıncılık faaliyetleri.	Cine-5 - Dergi ve kitap yayıncılık
BAYINDIR HOLDİNG	Kamuran Çörtük'ün başında bulunduğu Bayındır Holding, BRT Televizyonu ve Bayındırbank'ın sahibi.	BRT
UZAN GRUBU (Uzan Ailesi)	Uzanlar Grubu, Türkiye'nin ikinci büyük GSM şebekesi olan Telsim'e, Kepez Elektrik, Çukurova Elektrik, İmar Bankası ve Adabank'a sahip	Star Gazetesi - İnternet Gazetesi - Star TV - Kral TV - Tele On - Star Digital - Kanal 6 - Süper FM
DOĞUŞ GRUBU (Ayhan Şahenk)	NTV ve CNBC-E'nin sahibi Doğu Grubu, Osmanlı, Körfez ve Garanti Bankalarını da bünyesinde barındırıyor. İnşaat ve nakliyat alanlarında yatırımları olan grup, enerji sektörüne de girerek Yatağan, Yeniköy, Kemerköy termik santral ihalelerini kazandı.	Dergi Grubu - İnternet Haber Gazetesi NTVMSNBC - NTV - CNBCE- Radyo Pop - NTV Radyo

*Kaynak: Demirer, Temel -Gökçe Özgür. "Ardıçlı F- tipi Medya", İstanbul: Özgür Üniversite Forumu, sayı: 12, Ekim-Aralık 2000, s. 32 . Derginin yayınlandığı tarihten sonra gerçekleşen değişiklikler tabloya eklenmiştir.

EK 2*

Kronoloji: Abdullah Öcalan'ın Yakalanması / Türkiye'ye Getirilmesi / Yargılanması

- 10 Ekim 1998 : Öcalan'ın Suriye'den sınırdaşı edilişi Türk İstihbaratı tarafından belirlendi.
- 11 Ekim 1998 : Başbakan Mesut Yılmaz, Öcalan'ın Rusya'da olduğunu açıkladı.
- 27 Ekim 1998 : Türkiye Rusya'ya Abdullah Öcalan'ın iadesi için nota gönderdi.
- 11 Kasım 1998 : Öcalan Rusya'dan İtalya'ya hareket etti.
- 12 Kasım 1998 : Öcalan'ın İtalya'da yakalandığı haberi geldi.
- 14 Kasım 1998 : Adalet Bakanlığı Öcalan'ın iadesi için İtalyan makamlarına resmen başvuruda bulundu. Roma'da gösteriler yapan PKK yandaşları Türk gazetecilere saldırdı.
- 15 Kasım 1998 : Türkiye İtalya'ya karşı ekonomik boykot başlattı.
- 20 Kasım 1998 : İtalya'da sahte pasaport kullanmaktan tutuklu bulunan Öcalan, Roma İstinaf mahkemesince serbest bırakıldıktan sonra zorunlu ikamet kararıyla bir villaya yerleşti.
- 30 Kasım 1998 : Öcalan'ın Türkiye'ye iadesi istemini içeren dosya İtalyan yetkililere verildi.
- 2 Aralık 1998 : İtalyan futbol takımı Juventus ile Galatasaray'ın maçı İstanbul'da oynandı.
- 16 Aralık 1998 : Zorunlu ikamet kararı kalktı, Öcalan serbest bırakıldı.
- 16 Ocak 1999 : Öcalan tekrar Rusya'ya gitti. Rusya Öcalan'a 10 gün içinde ülkeyi terk etmesi gerektiğini bildirdi.
- 29 Ocak 1999 : Öcalan Yunanistan'a gitti.
- 31 Ocak 1999 : Öcalan uçakla Belarus'a hareket etti. Belarus ve Hollanda Öcalan'ın uçağına iniş izni vermedi.
- 1 Şubat 1999 : İniş izni alamayan Öcalan tekrar Atina'ya döndü.
- 2 Şubat 1999 : Atina'da uçak değiştiren Öcalan buradan Kenya'ya gönderildi. Kenya'da Yunanistan büyükelçiliğinin rezidansında barındırıldı.

- 15 Şubat 1999 : Öcalan CIA ve MİT'in önceden planladığı operasyon dahilinde Kenyalılar tarafından Nairobi Havaalanı'nda Türk güvenlik güçlerinin beklediği uçağa bindirildi.
- 16 Şubat 1999 : Öcalan 03.00'da Türkiye'ye getirildi ve İmralı Adası'na götürüldü.
- 31 Mayıs 1999 : Öcalan dört aylık bir soruşturma ve sorgulama aşamasından sonra İmralı Adası'nda yargılanmak üzere mahkemeye çıkarıldı. Duruşmanın birinci günü.
- 1 Haziran 1999 : Duruşmanın ikinci gününde Öcalan'ın savunmasının dinlenmesine devam edildi. Duruşmaya müdahil olarak katılanlara söz verildi.
- 2 Haziran 1999 : Duruşmanın üçüncü gününde müdahiller konuştular.
- 3 Haziran 1999 : Öcalan davasının dördüncü gün duruşması.
- 4 Haziran 1999 : Öcalan davasının beşinci gün duruşmasında Öcalan af istedi. Duruşma 8 Haziran'a ertelendi.
- 8 Haziran 1999 : Ankara 2 no'lu DGM Cumhuriyet Başsavcısı Cevdet Volkan ve Cumhuriyet Savcısı Talat Şalk tarafından hazırlanan esas hakkındaki mütalaada, suçu sabit görüldüğü gerekçesiyle, Öcalan'ın TCK'nın 125. Maddesine göre idamı istendi. Duruşma 29 Haziran'a ertelendi.
- 29 Haziran 1999 : Öcalan'ın TCK'nın 125. Maddesine göre ölüm cezası ile cezalandırılmasına karar verildi.

*Kaynaklar: Özkan, Tuncay. *Operasyon*. İstanbul: Doğan Kitapları, 2000
Pirim, Oktay – Süha Örtülü. *PKK'nın 20 Yıllık Öyküsü*. İstanbul: Boyut Kitapları, 1999

Fatih ALTAYLI

18 Kasım 1998, Çarşamba

Massimo D'Alema Maksimum

Dallama

İtalyanlar'da yalancılık ciddi bir hastalık... Üstelik ucuz yalancılık...

Dışişleri Bakanları **Dini**, bizim Dışişleri Bakanı'na “**Apo yarın sorgulanacak**” derken, aynı saatlerde İtalyan savcı ve hâkim, **Apo** ile konuşuyor. Aslında sorgu lafı, durumu anlatmıyor. İtalyan hâkim ve savcı, **Apo**'yla sohbet ediyorlar.

Sonra akşam saatlerinde gerçek ortaya çıkıyor... Adından başka bir yerinde dine imana rastlanmayan İtalyan Dışişleri Bakanı **Dini**'nin, **İsmail Cem**'in gözüne baka baka yalan söylediği, birkaç saat sonra ortaya çıkacak ucuz bir palavrayla durumu idare etmeye çalıştığı anlaşılıyor.

Hele İtalyan Başbakanı **Massimo D'Alema**...

Akşam üzeri bir basın toplantısı düzenliyor. Kendi bakanı ile çelişen abuk sabuk sözler ediyor... **Dini**, “**Kararı yargı verecek**” derken, **D'Alema** “**Olaya siyasi bakıyoruz**” diyor. **Apo**'ya siyasi kişilik diyor ve ekliyor: “**Terörü sona erdirirse, siyaseten yardım ederiz.**”

Adı **D'Alema**, kendi dallama... Kendi sözleriyle **Apo**'nun terörist olduğunu kabul ediyor. 30 bini aşkın Türkiye vatandaşıyla kanlanan bir eli yıkamak için “**Terörü bırakıyorum**” sözünü yeterli sayıyor.

Dallamaya sormak lazım: Bir sapık katil, elinde makineli tüfekte İspanyol merdivenlerinde oturan, değil 30 bin, 100 kişiyi öldürse ve sonra da “**Tamam terörü bırakıyorum**” dese, İtalyan adaleti bunu yapanı affeder mi?

Hukuk, **D'Alema** kadar dallama bir tavır alabilir mi?

İtalya son tavrıyla, hukuk devleti olmadığını kanıtladı... Hukuk olmayan yerde terör olur. İtalya'da da olacağı bu...

Bu pis işten hukukla sıyrılacağına, siyasetle pisliğe batan İtalya'dan bunun acısı çıkacak...

Bizim parmağımızı kıpırdatmamıza gerek yok. Bunu bağırklarına bastıkları bebek katilleri yapacak!..

Hastane mi, genelev mi?

Abdullah Öcalan ile yaptığım bir röportajda **“Apo'nun hareminden söz ediliyor. Örgütteki kadınlarla ilişkiniz oluyor mu?”** diye sormuştum.

Yanıtı ilginçti: **Apo, “Parti liderliğine yakın olmak, gerillayı yüceltir. O yüzden de kadınlarımız bana ilgi duyar. Yalnızca kadınlar değil, erkekler de parti liderliğine yakın olup yücelmek isterler”** demişti.

Bu yanıt üzerine ben gülmeye başlayınca, sözlerinin ne anlama gelebileceğini anlamış, **“Yanlış anlamayın, cinsellik olması şart değil”** diye düzeltmek zorunda kalmıştı.

Ancak **Apo'nun** kadın merakı bilinmeyen bir şey değildi.

Anladığımız kadarıyla o merak, İtalya'da da sürüyor. Çünkü **Apo'nun** İtalyanlar'ca misafir edildiği Palestrina'daki klinikte önceki gece ilginç bir gelişme oldu.

Sözde sürgündeki Kürt parlamentosu üyelerinden **Yaşar Kaya**, saat 02.30 sıralarında yanında iki sarışın kadınla kliniğe geldi. Birlikte kliniğe giren üçlü, yaklaşık 2 saat sonra klinikten ayrıldılar.

Anlaşılan İtalyanlar, **Apo'nun** her türlü ihtiyacını düşünüyorlar. Detayları halletmek ise **Yaşar Kaya'ya** kalıyor.

Kim kazanır?

Türkiye'ye dönmek üzere Roma'dan yola çıkmadan önce her zaman yaptığım gibi eşimi aradım. **“Buradan istediğin bir şey var mı?”** diye sordum.

Hande, genelde ufak tefek bir şeyler isterdi. Bu kez yanıtı sert oldu:

“Çöp bile istemem! Hiçbir şey alma. Beş kuruşumuz o alçakların kursağına gitmesin. Sakın ha! Hiçbir şey alma oradan!”

İsmail Cem'in basın toplantısında İtalyan gazeteciler sordular:

“Türkiye'de İtalyan mallarına boykot başlayacağı söyleniyor” diye.

Yanıtı **Cem** değil, ben verdim: **“Evet başlıyor.”**

Sonra da **Hande'nin** bana söylediklerini aktardım. Toplantı bitince İtalyan gazetecilerle konuyu tartıştık. Bir tanesi, **“Siz kaybedersiniz”** dedi.

“Evet” dedim, **“Biz Gucci'yi, Armani'yi, Zegna'yı kaybederiz. Ama siz kazanırsınız, PKK'yı kazanırsınız. Bebekleri öldürmeleri için onlara silah satarak çok kazanırsınız.”**

NE ZAMAN ADAM OLURUZ?

Başbakanını teröre kurban verenler, terörü bağırklarına basmadığı zaman.

*Kaynak: <http://hurweb02.hurriyet.com.tr/hur/turk/98/11/18/yazarlar/21yaz.htm>